

Yönetim tarafından halkın ihtiyaçları göze alınarak tahdide tabi tutulan bakkal sayısı kazada 7 olup bu sayı şehrin nüfusuna oranla oldukça düşüktür. Şehir nüfusu ve ihtiyaçlarını kaza merkezinden karşılayan civar köylerin varlığı da göz önüne alınırsa bu sayıda bakkalın talepleri karşılamanın mümkün olamayacağını söyleyebiliriz. Seviller Mahallesi, 3 bakkal dükkânıyla kazadaki en çok bakkal dükkânına sahip mahalledir. Tüm kazada bakkal esnafının gelirleri de 3730 kuruştur.

4.5.2 Fırıncılar

Fırıncılar, temel gıda maddesi olan ekmeğin üretim ve satışının yapıldığı mekânlar olarak günümüzde de önemli bir fonksiyon icra etmektedirler. Osmanlı toplumunda da fırınların önemli bir yerinin olduğunu, fırıncıların sıkı bir denetim altında ve belirli nizamlar çerçevesinde mesleklerini icra ettiklerini görüyoruz. Her bir fırıncının ekmeğin satış yerleri ve mahalleri belliydi. Belirlenen mahallerin ve yerlerin dışında satış yapılması yasaktı.

Belgelerde “etmekçi dükkânı” veya “etmekçi furunu” olarak belirtilen 4 fırının tamamı Demirciler Mahallesi’nde yer almaktadır. Ayrıca Orta Mahalle’de harap durumda bir fırından söz edilmiştir. Doğrusu şehrin ekmeğin ihtiyacının 4 fırınla karşılanması da zordur. Ancak 4 fırıncıya karşılık kazada 5 değirmencinin bulunması, ahalinin çoğunun ekmeğin ihtiyaçlarını evlerinde karşıladığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Son yirmi yıla kadar neredeyse her evin önünde bir fırın bulunur, burada somun, pide ve baklavalar pişirilirdi. “Gerede baklavası” olarak ünlenen baklavalar tek tek açılırdı. Yufkalar 80 kat, 100 kat ve 120 kattan olurdu.

Tablo 27: 1844 Yılında Gerede Merkezindeki Gıda İş Kolları Gelir Tablosu (Kuruş)

Mahalle Adı	Bakkal		Yemiş alım ve satıcısı		Kasab		Manav		Attar		Kahveci		Ekmekçi		Ekmekçi Halifesi		Ekmekçi Tebası		Ekmekçi Çırağı		Değirmenci	
	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı
Demirciler	1400	2	400	1	800	2	300	1	-	-	400	1	885	2	400	2	-	-	-	-	862.5	4
Kabiller	-	-	-	-	500	1	-	-	-	-	-	-	-	-	250	1	-	-	-	-	250	1
Orta	1050	2	-	-	1450	3	1435	4	2010	3	650	2	450	1	200	1	200	1	--	-	-	-
Kitirler	360	1	-	-	1180	3	400	2	-	-	-	-	500	1	-	-	-	-	-	-	-	--
Seviller	920	2	-	-	3170	7	500	2	1000	1	600	2	-	-	-	--	-	-	150	1	--	-
Toplam	3730	7	400	1	7100	16	2635	9	3010	4	1650	5	1835	4	850	4	200	1	150	1	1112.5	5

4.5.3 Değirmenciler

Buğdayı un haline getirerek işlenmeye hazır hale getiren değirmenler, kullandıkları enerji türüne göre “su” ve “horos” değirmenleri olarak ikiye ayrılmaktadır. “Âsiyâb” olarak isimlendirilen ve akarsu kenarlarında kurulan su değirmenleri su gücüyle çalışmaktadır. Horos değirmenleri de at koşularak çalıştırılmaktadır.³⁰¹

Değirmenciler sahip oldukları “âsiyâb kıtası” ya da “âsiyâb hissesi”ni işleterek gelir elde etmektedirler. Değirmende bulunan taşın birine “kıta” denilmekte, bir taşın dörtte birine de “hisse” denilmektedir. Her değirmencinin âsiyâb kıtası veya hissesi olmadığı gibi ziraatla uğraşanların da âsiyâbı olduğu görülebilmektedir.³⁰²

301 Salih Aynural, *İstanbul Değirmenleri ve Fırıncılar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s.112.

302 Hülya Özlü, *XIX. Yüzyılda Denizli Merkez Kazasına Bağlı Köylerin Sosyo-Ekonomik Durumu (Temettuat Defterlerine Göre) Yüksek Lisans Tezi*, Denizli, 2006, s.30.

Tahrirlerde âsiyâb kıtası ve hissesi ne kadar ve kime aitse tek tek belirtilmiştir.

Değirmencilerin altı aylık hububatı, stoklarında bulundurmamak zorunlulukları vardı. Bu bağlamda değirmencilerin hububatı saklayabilmek için bir ambarı, atları için gerekli olan samanı koruyabilmek için de samanlıklarının bulunması gerekmektedir.³⁰³ Bu, özellikle ulaşımın zor olduğu kış aylarında ekmek sıkıntısının yaşanmaması için getirilen bir zorunluluktur. Fırın sahiplerinin genellikle değirmenleri olmakla beraber, değirmeni olmayanların baş muhasebeden temin etmekteydiler.³⁰⁴

Oldukça yaygın olan değirmenlerin Osmanlı toplumunda, çoğunlukla vakıflar tarafından inşa edildiği anlaşılmaktadır.³⁰⁵

Gerede'de 1844 tarihindeki kayıtlara göre mevcut tüm değirmenler "âsiyâb" türündendir. Bu değirmenlerden Demirciler Mahallesi'nde 10, Kitirler Mahallesi'nde 6, Kabiller Mahallesi'nde 4 ve Orta Mahalle'de de 2 adet olmak üzere toplam 22 âsiyâb kaydedilmiştir. Sevil Mahallesi'nde âsiyâb yoktur. Kaza Müdürü Ahmed Ağa'ya ait biri Viranşehir kazasının Pazaryeri'nde bir bâb beş ocaklı âsiyâb³⁰⁶ diğeri "Yâbânâbâd"³⁰⁷ kazasında 8 kıt'a âsiyâb bulunmaktadır.

Tablo 27'de görülebileceği gibi kazada beş değirmenci faaliyet göstermekte olup toplam gelirleri de 1112.5 kuruştur.

Gerede'nin 29 köyünde 90 "âsiyâb kıt'ası" bulunmaktadır. Bunlardan 5 kıt'a âsiyâb ile nısf âsiyâb kullanılmaz durumdadır. İki âsiyâbsa kiradadır. En fazla âsiyâbın olduğu köylerden; Çayviran'da 9, Haşad'da 8 ve Salur'da ise 5 değirmen sayılmıştır. 4 nısf âsiyâba sahip 3 hane reisinin değirmenlerde kendileri iskân etmektedir. Değirmenlerden elde edilen gelirse 7354 kuruştur.

4.5.4. Attar Esnafı

Attar dükkânı, mahalle halkının günlük kullanımına dair her çeşit eşyayı rahatlıkla bulabileceği alışveriş alanlarıdır. Hastaların doktordan önce başvurabilecekleri bir danışman, doktora verecek parası olmayan hastalar için doktor; ilaç alamayanların ilaç ihtiyaçlarını temin edebildiği eczane niteliğinde bir mekândır.³⁰⁸

Osmanlı Devleti'nde attar olabilmek, belli kurallara bağlıydı ve herkes attar olamazdı. Zira ilâç yapımı ve bunların saklanma koşulları özel enformasyon isteyen alanlardı. Attar dükkânlarının eczane olması özelliği 1861 senesinde çıkarılan "Eczacılık Nizamnâmesi" ne kadar ağırlık taşımaktaydı. Attar, bir eczacının bileceği temel bilgilere sahip olup, elindeki maddelerin saklanma koşullarını, kullanım şekillerini ya da bozulma zamanlarını çok iyi bilirdi. Yapraklar, kökler, çiçekler, tohumlar, meyveler ve diğer şifalı otlar kurutulmuş olarak satılır, ilaç yapımında da yine otlardan faydalanılırdı. Attar, bazen ilaç yaptığı bitkisel ilâçların içine hayvanî ve madenî maddeler de katmaktaydı.³⁰⁹

"Attar", Arapça güzel koku manasına gelen "itr" kelimesinden gelmektedir. Evliya Çelebi İstanbul'daki attarlardan bahsederken "Bu attarlar zümresinde nice bin eşya mevcuttur." der.³¹⁰ Böylece

303 Yavuztürk, agt, s.52.

304 Aynural, age, s. 88-113.

305 Özcan, age, s.320.

306 ML. VRD. TMT, D. No. 3616, s.4. Belgede hasılat şu şekilde verilmiştir. Bunlar, hinta (buğday) 58 keyl, 592 guruş; kabluca 371 keyl, 1655 guruş toplam hasılatı 2047 guruştur.

307 ML.VRD. TMT, D.No. 3616, s.4. Belgede "Beyânâbâd" gibi okunmaktadır ancak bu adla bir kaza söz konusu olmadığından "Yâbânâbâd" olarak anılmıştır. Bu kazadaki değirmen 8 kıt'a olup hasılatı şöyledir: hinta 55 keyl 325 guruş, karıklı 50 keyl 250 kuruş cem'an yekûn 575 guruş.

308 Yavuztürk, agt, s.41.

309 Nil Sarı, "Attar", DİA, C.IV, İstanbul, 1991, s.94.

310 Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Hazırlayanlar: Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, C.I, K. II, İstanbul, 2003, s. 605.

17. yüzyılda henüz eczacılık ayrı bir esnaf grubunu oluşturmazken bu tarihte de attar dükkânlarının yalnızca ilâç ve kokulardan oluşmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca farklı zamanlarda bu dükkânlarda çeşitli iğne iplikler, çamaşır lastikleri, sabun ve fırçalar, misvaklar, yemeklerde kullanılan envai çeşitte baharat, yemek ve kumaş boyaları, tahta kaşıklar, açılır kapanır tahta metreler, çakılar, çocuk oyuncakları, tespihler, hintyağı, haşarat ilâçları, tabiî itriyat, gıdalarda kullanılan sunî parfümler, vida ve tornavida türü alet edevat ve buna benzer pek çok eşya satılmaktaydı.³¹¹

Kazada ikisi Orta Mahalle'de ve biri Kitirler Mahallesi'nde ve bir diğeri de Seviller Mahallesi'nde olmak üzere 4 "attar" ve "vergi hanesi olmayan" 1 attar olmak üzere 5 "attar" faaliyet göstermektedir. Orta Mahalle 4. hanede mukim "attar esnafı "merküm kendi iskân etmektedir" bilgisiyle onun kira vermediği anlaşılmaktadır. Onun meslek geliri 610 kuruş olarak tespit edilmiştir. Yine aynı mahallenin 12. hanesinde ikamet eden "attar esnafı" "Kitirler Mahallesi ahalisinden Yıldırım Han Cami Şerifi'ne meşruta mütevellisi olduğu Hacı Mustafa'nın dükkânında 50 kuruş bedel-i icar-ı senevî ile iskân etmekte olduğu" ibaresiyle kirada oturduğunu ve mesleğinden 800 kuruş gelir elde ettiğini öğrenmekteyiz. Verilen bilgilerle dükkânın yeri de belirtilmiş olmaktadır.

Orta Mahalle'de üçüncü "attar esnafı" 89. hanede oturan "Diğer Yosunluoğlu Hacı Ali bin Ahmed" olup "Merküm Seviller Mahallesi ahalisinden Hasan Ağaoğlu müteveffâ Hâfız'ın vereseleri dükkânında, 60 kuruş bedel-i icar-ı senevî ile iskân etmekte olduğu" bilgisiyle Seviller Mahallesi'nde 84. haneye ait "attar dükkânı"nda faaliyet gösterdiğini öğrenmekteyiz. Şahsın attarlıktan geliri 600 kuruştur. Seviller Mahallesi 94. haneye kayıtlı "Celasimoğlu Hacı Abdullah bin Ahmed" kendi dükkânında attarlık yapmakta olup mesleğinden geliri 1000 kuruştur. Attarların toplam meslek geliri 3010 kuruştur.

Son olarak Kitirler Mahallesi 20. haneye kayıtlı "debbağ halifesi" kişinin kirada "attar dükkânı" olup "nısf hisseden bedel-i icarı" yani yarım hisseden kira bedeli 25 kuruştur. Ancak kime kiraya verildiğiyle ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Böylece iki "attar esnafı" kendi dükkânında hizmet verirken diğer iki "attar esnafı" kiradadır. Beşinci bir "attar dükkânı" da hesaba katılırsa kazada 5 adet "attar dükkânı" mevcuttur denilebilir.

Orta Mahalle'den vergi hanesi olmayan iki kişinin attar esnaflığından toplam 450 kuruş geliri mevcuttur. Bunlardan biri Orta Mahalle 1. hane, 2. numarada mukimdir. O, attar esnaflığından 200 kuruş kazanmakta fakat belgede dükkânıyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Yine aynı mahallede 6. hane, 2. numaraya kayıtlı "attar esnafı" babasının "attar dükkânında iskân etmekte" olup attarlıktan bir senede geliri 250 kuruş olarak okunmaktadır.

Özetle attar esnafı, gıda ürünleri yanında sağlığa yararlı ürünler ve parfüm türü ürünler satan böylelikle çok önemli hizmetler sunan kişilerdir.

4.5.5 Kasaplar

Tablo 27 incelendiğinde gıda iş kolunda en fazla kasapların (16 kişi ile) faaliyet gösterdikleri görülür. Öyle ki şehir merkezindeki kasapların sayıca üstünlüğünü, hayvan varlığının çokluğuna, et fiyatlarındaki ucuzluğa ve halkın et tüketimi tercihine bağlamak mümkündür. Seviller Mahallesi'nde 7 kasap bu mesleği icra etmektedir. Bu mahallede 24. hane reisi kasaplığından 600 kuruş, "sürekçilik" (hayvan alım satımı) ten 1000 kuruş olmak üzere toplam 1600 kuruş gelir elde etmektedir. Yine aynı mahallenin 52. hanesine kayıtlı diğer bir kasap "kasaplık ve tacirlikten" 650 kuruş, "zuhurattan ve alım satımdan" da 1000 kuruş toplam da ise 1650 kuruş gelire sahiptir. Şehirdeki kasapların toplam gelirleri 7100 kuruştur.

311 Ahmet Yüksel Özemre, *Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı*, Kubbealtı Neşriyatı, 2. baskı, İstanbul, 1997, s.20-21; Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, İstanbul, 2002, s.157.

4.5.6 Manavlar

Osmanlı döneminde meyve ve sebze üretiminin büyük kısmı, köylerde veya şehirlerin yakınında yer alan bağ ve bahçe gibi özel mülk statüsünde bulunan topraklar üzerinde yapılmaktaydı.³¹²

Osmanlı'da meyve ve sebze alım satımı, şehrin muhtelif yerlerinde kurulan pazarlarda ya da manav ve bakkal gibi mekânlarda gerçekleşmekteydi.³¹³ Meyve ve sebzeler, köylüler ve tüccar tarafından buralara getirilir ve tüketiciye sunulurdu. Meyvelerin satışında bakkalların yetkisi bulunmaktaydı. Daha sonraları bakkal dükkânları dışında manav dükkânlarında da meyve satışı yapılmaktaydı.³¹⁴

Charles Texier, Gerede'de meyve ve sebze yetiştiriciliği ile ilgili olarak "Şehri ve köyleri kuşatan meyve ve sebze bahçeleri çok güzeldir. Şeftali, kayısı, kiraz ve armudu çok iyidir." demektedir.³¹⁵

Kazada manavların sayısı 9 olup toplam gelirleri de 2635 kuruştur. "Yemiş ahz ve itası" ile uğraşan bir hane tespit edilmiş olup onun geliri de 400 kuruş kadardır.

4.5.7 Kahveciler

Gerede halkının kahve ve buna bağlı olarak kahvehane ile tanışmasının çok eskilere dayandığı söylenebilir. Kahvehaneye gidenler, çay ve kahve içmenin yanı sıra sohbet ortamında dinlenmek ve günlük sıkıntılardan uzaklaşmak için burayı tercih etmekteydi. Bugün dahi buluşma yeri olarak kullanılan kahvehaneler, 1840'larda "yevm-i pazar" olarak adlandırılan günde (günümüzde cumartesi) önemli bir işleve sahipti. Çünkü pazar için kasabaya erken saatte gelen köylü burada hem soluklanır ve hem de diğer köylerden gelen akrabalarıyla hasret giderirdi.

Kahve genellikle "attar" esnafının sorumluluğu altında bulunurdu. Kahve, İstanbul'a geldikten ve gümrük vergisi ödendikten sonra esnafa satılmak üzere bir handa toplanıyordu. Attarlar tarafından tüccardan satın alınan kahve "tahmis"te dövüldükten sonra perakendeci dükkânlarında pazarlanıyordu.³¹⁶

Gerede'de muhtemelen İstanbul'dan getirilen kahveler "tahmishane" de dövülüp attarlar tarafından kahvelere ve tüketicilere satılıyordu.

Kitirler Mahallesi'nde bir kişinin kahve dövücülüğünden geliri 250 kuruştur. Kaza genelinde sadece Seviller Mahallesi'nde "1 kıt'a tahmishane dükkânı" olup burada kahve dövücülüğü faaliyeti görülmektedir.

Seviller Mahallesi 2. hane "numara 3"te kayıtlı olan kişi "kahve dövücülüğü" işinden 250 kuruş gelire sahiptir.

Diğer taraftan kahveci esnafının sayısı 5 olarak tespit edilmiştir.

Şehir genelinde "han"la beraber zikredilen "kahve dükkânı" sayısı 7, "kahve dükkânı ve ittisalinde ahur" sayısı 3, "kahve dükkânı" sayısı 7 olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca Seviller Mahallesi 18. hane reisinin "bir kıt'a han"ı ve "ittisalinde dekâkin ve kahvehane 8 kıtaât" olarak gösterilmiştir.

Bazı hane reislerinin mesleklerini kaza dışında sürdürdüğünü görmüştük. Bunların bir kısmının hem vergileri ve hem de temettu bilgileri tahrirlerde yer almıştır. Demirciler Mahallesi 47. haneye mensup

312 Cafer Çiftçi, "İktisat Tarihinde Meyve", *Meyve Kitabı*, Kitabevi, İstanbul, 2006, s.455.

313 Çiftçi, age, s.456.

314 Çiftçi, age, s.458.

315 Yurt Ansiklopedisi, C.II, s.1470. Her ne kadar Texier 19. yüzyılda Gerede'de bu meyve bahçelerini gördüğünü söylüyorsa da günümüzde Gerede'de ne kayısı ve şeftali ne de kiraz üretimi yaygın değildir. Geçmiş yıllarda Gerede'nin mesirelik yeri Esentepe'de vişne ağaçlarının olduğu, kasabada kiraz ve kayısının yetiştirildiği, bu arada Isparta güllerinin yetiştirilip nefis gül reçellerinin yapıldığı anlatılmaktadır.

316 İdris Bostan, "Kahve", *DiA*, C.XXIV, İstanbul, 2001, s.204.

kişi için “Kahveci Veli b.(boş) Der-Aliyye’de kahveci taifesinden idüğü” bilgisi verilmiş ve 40 kuruş vergi tahakkuk ettirilmiştir. Onun kahvecilikten temettu 250 kuruştur. Aynı hanede numara 2’de oğlu Ahmed kayıtlı olup onun mesleği de “kahveci taifesi idüğü” şeklinde yazılmıştır. O, Viranşehir kazasında 120 kuruş bir senelik kira bedeliyle iskân etmiş ve kahveciliğinden de 150 kuruş temettu kaydedilmiştir.

Gıda sektöründe olup vergi hanesi olmayanlara gelince:

Demirciler Mahallesi’nde bir kasap esnafının geliri 500 kuruş, Orta Mahallesi’nde bir kasabın geliri de 200 kuruş, Demirciler Mahallesi’nde 2 kahvecinin geliri 150 kuruştan toplam 300 kuruştur. Ekmekçi çırağı olarak kayda geçen Orta Mahalle’den iki kişinin geliri ise görülmemektedir. Demirciler Mahallesi’nde ekmekçi halifesi olan bir kişinin bu gelirinden 100 kuruş ve belgede “bâ-berat-ı âli beher mah 25 guruş ihsan-ı şahâne ile tekaüd olduğu” ifadesiyle 240 kuruş geliri kaydedilmiştir.

4.6 Eğitim ve Din Hizmetleri

Tablo 28: 1844 Yılında Gerede Merkezinde Eğitim ve Din Hizmetleri Verenler ve Gelirleri (Kuruş olarak)

Mahalle Adı	Müftü		İmam İmam-hatip		İmam-hatip muallim		Müezzin		Müderris		Muallim-i sıbyan		Talebe		Şeyh		Tarik-i Halvetiyeden		
	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	Gelir	Sayı	
Demirciler	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kabiller	-	-	216	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Orta	-	-	420	2	-	2	50	2	-	1	-	-	-	3	-	-	150	1	
Seviller	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	6000	1	30	1	
Kitirler	200	1	-	2	-	1	-	-	600	1	120	1	-	1	-	-	-	-	
Toplam	200	1	636	6	-	3	50	3	600	3	120	2	-	7	6000	1	180	3	

O tarihlerde Gerede’de kültürel yapıyı incelediğimizde kazada okuma yazma oranının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. “Talebe-i ulüm” ve “muallim-i sıbyan” sayısı beklenen düzeyde değildir.

Bölgede eğitim ve din hizmetleri verenler tablo 28’ de verilmiştir.

Bu grupta “müftü, imam-hatip, muallim, müezzin, müderris, talebe, şeyh ve Tarikat-i Halvetiyeden” kişiler yer almıştır. Bu kişilerin bir kısmı din hizmetleri diğer bir kısmı ise eğitim hizmetleri vermektedir.

Hem “mahalle-i mezburun muallim”i hem de “imam-hatib” i olarak kaydedilen Orta Mahalle’nin 1. hanesinde mukim hane reisi buna en iyi örnektir. Meslek geliri yer almayan bu kişinin diğer gelirleri ise 162.5 kuruştur. Aynı hanede -vergi vermeyen- ve numro 2 olarak kaydedilen kardeşiyse attar esnafı olup geliri de 200 kuruştur.

Kitirler Mahallesi 1. hanede yer alan zat, belgede “merküm hasbîce imamlık ve hatiplik ve muallim-i sıbyan bulunduğu” şeklinde yer almaktadır. “Hasbîce” ifadesiyle hem imamlığın hem de öğretmenliğin karşılıksız ve gönüllü yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kişinin meslek geliri belgede yer almamakta ancak tırım ve zuhuratından geliri 348 kuruş olarak verilmektedir.

İmamlardan ikisi Orta Mahalle’de meskundur. Bunlardan “Hafız Osman bin Ali “Cami-i Cedid imam hatibi” dir ve imamlıktan geliri yoktur. Hayvan geliri 30 kuruş, “zuhurat” yani kaynağı belirtilmeyen gelirleri 170 kuruş olmak üzere toplam 200 kuruş geliri söz konusudur.

Diğer imam-hatip için ise “mahalle-i mezbur cami-i şerifinde” görev yaptığı kaydedilmiş ancak herhangi bir gelirine rastlanmamıştır.

Orta Mahalle 66. haneye kayıtlı Suhteoğlu Hafız Mustafa bin Seyyid “Seviller Mahallesi Cami-i Şerifi’nde imam ve muallim” denilerek zikredilmekte fakat meslekî bir gelir belirtilmemektedir.

Demirciler Mahallesi imam ve hatibinin de bir meslek geliri söz konusu edilmemiştir. Ancak Kabiller Mahallesi imamı Ali Yazıcıoğlu Mustafa Efendi bin Hasan’ın “imamlıktan” 216 kuruş geliri okunmaktadır. Kabiller Mahallesi 41. hanesinin 2 numarasında yer alan ve aynı zamanda vergi hanesi olmayan Hafız Said bin Mehmed “mahalle-i mezburda imam vekili” ve “Gaziler Camii şerifi hatibi”dir. Ancak herhangi bir geliri bulunmamaktadır.

Ayrıca Kitirler Mahallesi 6. haneye kayıtlı Hacı Latifoğlu Mehmed bin Ömer, H. 1256 senesinden beri Bursa canibinde imamlık hizmetinde bulunmaktadır.

Diğer imam-hatip “Sultan Yıldırım Bayezid Han Camii şerifinde imamet ve hitabetine meşrut bâ-berât-ı âlişân Kemaleddin ve Sadrüddin vakıflarından” 1053 kuruş gelir elde eden imam Hafızzâde Mustafa Efendi’dir. Ayrıca “vakf-ı mezkûr musakkafâtından senevî vazîfesinden bir senede ahz edegeldiği bedel-i icarı 15 kuruş” ve hayvanından 30 kuruş olmak üzere toplam 1098 kuruş gelir kaydedilmiştir.

Müezzinlere gelince Orta Mahalle 25. hanede yer alan “Cami-i Kebir müezzini” Hafız Ahmed bin Ömer için “bâ-berât-ı âlişân mutasarrıfı olduğu cami-i şerifin müezzinliğine meşrut olarak mütevellileri yedinde senevî alageldiği vazife-i muayyinesi 50 kuruş” bilgisi yer alır.

Kaza genelinde görev yapan diğer müezzin yine Orta Mahalle’de 104. hanede mukim Emekoğlu Hafız Mehmed bin Ahmed, “Camii Cedid müezzini” olup meslek geliri yoktur. Diğer müezzin Kabiller Mahallesi 14. hanede kayıtlı “Ömer Efendioğlu Molla Ahmed bin Ömer” olup “müezzinlik meşruta vakıf dükkânında bedel-i icar-ı senevî 22.5 guruş” geliri yer alır.

Demirciler Mahallesi hane 9’ da “Kalaycı Mustafaoğlu Hafız Abdullah” hem kalaycı hem de mahalle camisinin müezzinidir. Ancak vergi vermemektedir.

Seviller Camii Şerifinin müezzini –vergi hanesi değildir- müezzinlikten 50 kuruş gelir elde etmiştir.

Kitirler Mahallesi’nde meskun “Es-Seyyid Mehmed Efendi bin Hasan” kazanın müftüsü ve aynı zamanda ulemadan olup “bazen fetva-yı şerife tahrîrîyle idare etmekte” olduğu ifade edilerek 200 kuruş geliri kayda geçmiştir. Dolayısıyla bu gelir, müftünün fetva yazımından elde ettiği bir gelirdir. Müftü,³¹⁷ kendisine sorulan hukukî meselenin çözüm şeklini İslâm hukukunu (Osmanlı Devleti’nde birinci plânda Hanefi mezhebinin) muteber kaynaklarına müracaat ederek ortaya koyan İslam hukukçusu demektir. Şeyhülislamların ve müftülerin verdiği şer’î cevaplara fetva denir.

Kazada mevcut müderris sayısı üçtür. Bunlardan biri Kabiller Mahallesi’nin son hanesinde (46.hane) kayıtlı olan “Müderrisîn-i Kiramdan Saidüddin Efendi ibn el merhum Hacı Abdurrahman Efendi”dir. Kayıtlarda “Merkûm Medrese-i Cedid’de bâ-berât-ı âliye müderrisi bulunduğundan vergü tarh olunmadığı” ifadesi yer almaktadır. Müderrisin meslek gelirinin olmadığı görülmektedir.

Diğer müderris Orta Mahalle 7. hanede yer alan Hasan Efendi bin İsa da “müderrisîn-i kiramdan” olarak yazılmıştır. Meslek geliri olmayan bu müderrisin kira geliriyle 145 kuruştur.

Kazadaki üçüncü müderris Kitirler Mahallesi 9. haneye kayıtlı “Müftüzâde Mehmed Necîb Efendi bin Râşid” de “müderrisîn-i kiramdan” diye nitelendirilmektedir. Sapanlı karyesinde 60 dönüm miktarı tarlasının ziraatını kendisi yapmaktadır. Ayrıca “Sadaka-i Şahâne olarak Bolu Emvâl Sandığından şehîr ellişer guruşdan bir senede ma’âşî” 600 kuruş olarak zikredilmiştir.

317 Ahmed Akgündüz-Said Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, Osmanlı Araştırmalar Vakfı, İstanbul,1999, s.371.

İki olan “muallim-i sibyan”dan biri Kitirler Mahallesi 33. hanede mukim Ömer Efendi bin Halil’dir. Onun meslek geliri 120 kuruş olup gelir kaynağı olarak “mekteb hâceliğinden” ibaresi düşülmüştür.

“Muallim-i sibyan” olarak kayda geçenlerden bir diğeri Seviller Mahallesi’nde iskân eden Kel Salihoğlu Hafız Sâlih bin Sâlih’tir. Belgede “Mahalle-i mezkûrun bâ-berât-ı şerif imamı bulunduğundan vergü-yi muhassasadan bir şey tarh olunmamış idüğü.” denilmektedir. Geçimiyle ilgili olarak şu bilgiler sunulmuştur: “...muallim-i sibyan olduğuna mebnî sahibü’l- ihsân i’ânesiyle idare etmekte olduğu.” Ayrıca 15 kuruş kira geliri gösterilmiştir.

Talebelere³¹⁸ gelince Seviller Mahallesi’nde 15. haneye kayıtlı “Müderrişzâde Seyyid (Said) Efendi bin Abdurrahman Efendi”nin Tokat’ta “tahsil-i ulûmdan” olduğu yazılıdır. Onun 4 dönüm gayr-i mezru tar-lasından başka bir şeyi bulunmamaktadır. Aynı mahallenin 84. hanesine kayıtlı diğer talebe de “diyâr-ı ahârda” diye tanıtılırken “20 dönüm gayr-i mezru tarla” ile “bir kıt’a attar dükkânı” kayda geçmiş, geliri belirtilmemiş ancak yazılmış olduğu tarihten on beş gün önce vefat etmiştir.

Orta Mahalle’nin 42. hanesinde yer alan Hacı Ramazanoğlu Hafız Ömer bin Hacı Mehmed’in zuhuratından 100 kuruş; kira, hayvan ve tarlasından da 261.5 kuruş geliri bulunmaktadır. Yine 80. hanede “Emir İmamoğlu Hafız İsmail bin İbrahim” olarak adı geçen talebenin de 50 kuruş zuhuratı ve 161 kuruş temettuatı yer almaktadır. 100. hanede zikredilen “Ahmed bin Mehmed” İstanbul’da talebe olup kira, tarla, hayvan geliri ile ”bâ-berât-ı âlişân mutasarrıfı olduğu İsa Bey Vakfı’ndan evladına meşrut hasılatıyla” toplam temettu 336 kuruştur.

Kitirler’den 10. hanede “talebe-i ulûmdan” bir kişinin zuhuratı 100 kuruştur. Tablo 28’de görüldüğü gibi 7 talebenin de herhangi bir geliri yoktur. Öte yandan vergi hanesi olmayan 4 “talebe-i ulûm” un zuhurat gelirlerinin toplamı 1140 kuruştur.

Demirciler Mahallesi 68. hanede mukim on yaşındaki çocuğun mesleği bölümünde “mekteb nişin” olduğu yazılıdır. Tosunoğu Salih Ağa’nın vesayetinde olan bu çocuğun senelik vergisi 50 kuruş; kira, ziraat ve hayvan gelirleri de toplam 234.5 kuruştur.

Seviller Mahallesi 5. hanede Şeyhzâde El-Hac Şeyh Osman bin el- Hac Halil Efendi’nin mukim olduğu görülür. Geliri “*Mumaileyhin âyende ve revendeye it’am-ı taam etmek üzere Maliye Hazine-i Celîlesinden mahiyye 500 guruş ma’âşdan temettu’ı.*” olarak 6000 kuruş gösterilmiştir. Bu gelir emsali görülmeyen bir miktar gibi görülse de şeyhin tekkede dervişlere ve fakir fukaraya yemek yedirmek için bu maaş alıp kullandığı anlaşılmaktadır.

Orta Mahalle’de mukim “Receboğlu Derviş Abdullah bin Ahmed” in mesleği bölümünde “Tarık-i Halvetiye’den idüğü” bilgisi yer almaktadır. Onun 150 kuruş “zuhuratından” ve “diğer gelirlerinden” de 85 kuruş olmak üzere toplam 235 kuruş temettu kaydedilmiştir. Seviller Mahallesi’nde aynı tarikata bağlı bir başka kişininse 30 kuruş geliri yazılmıştır.

Köylerden eğitimle ilgili tek bir hane farklı özellik arz etmektedir. Afşar-ı Şerif Bölük Sani Köyü 18. haneye kayıtlı Katırcıoğlu İbrahim Efendi bin Hasan “ulema”dan olup beş oğlundan üçü “talebe”den, dördüncüsü İstanbul’da “tahsil-i ilimde” ifadesiyle belgelerde zikredilmiştir.

4.7. Tekstil İş Kolu

Tekstil sektöründe çalışanlar sadece dikiciler olarak gözükmektedir. Dikicileri terzi olarak görürsek vergi hanesi olarak 6 kişi, vergi hanesi dışında ise 1 dikici esnafı ve 1 dikici çırağı dikkat çekmektedir.

318 Talebe kelimesi, medrese talebesi hakkında kullanılan bir tabirdir. (Bk. Pakalın, C.III, s.391). Temettuatlarda geçen “talebe” tabirinin daha geniş bir anlam taşıması düşünülebilir. Defterlerde geçen bazı talebelerin maaş geliri bulunmaktadır. Temettuat defterleri üzerinde çalışan birçok kişi talebeleri aynı zamanda din görevlileri olarak kabul etmiştir. Çünkü bazı din görevlilerinin meslekleri yazılırken bu kişilerin meslekleri yanına “talebe-i ulûmdan oldığı” kaydı yer almıştır. O takdirde talebe, dinî ilimlere vakıf ve çoğu kez dinî görevleri karşılığı maaş alan kişi olmaktadır. Bk. Tozduman, *agt*, s.55

Seviller Mahallesi 63. hane “numro 1” ‘de kayıtlı dikici esnafı mesleğinden 650 kuruş elde ederken aynı hanede “numro 2” olarak gösterilen ve vergi hanesi dışındaki oğlu da dikici esnafı olarak kaydedilmiş, o da mesleğinden 340 kuruş gelir elde etmiştir.

Tablo 29: 1844 Yılında Gerede Merkezinde Tekstil İş Kolunda Hizmet Verenler

Mahalle Adı	Dikici esnafı		Dikici halifesi	
	Meslek Geliri (Kuruş)	Sayı	Meslek Geliri (Kuruş)	Sayı
Demirciler	870	2	162.5	1
Kabiller	-	-	-	-
Orta	-	-	-	-
Seviller	1150	3	-	-
Kitirler	-	-	-	-
Toplam	2020	5	162.5	1

Kazada yer alan altı dikicinin gelirlerinin toplamı 2182.5 kuruş olup bunlardan dikici halifesi ko-numunda olan kişinin meslek geliri 162.5 kuruş olarak kayda geçmiştir. Yukarıda sözü edilen dikici çırağı ise Kabiller Mahallesi’nden olup elde ettiği geliri de 50 kuruştur. Belgelerde bazı dikicilerin “*eski dikici*” olduğu yazılmıştır. Bu durum dikicilerin eski giysileri onararak tekrar kullanıma hazır hale getirmesi olarak yorumlanabilir.

4.8. Metalürji (Maden) İş Kolu

Bu iş koluna dahil olanlar: kalaycı, nalbant, demirci, kantarcı, çilingir ve kazancıdır. Demirciler Mahallesi’nde 7 kalaycı ve 4 demirci dikkat çekmektedir. Kitirler Mahallesi’nde bu iş kolunda çalışan hiç kimsenin bulunmaması düşündürücüdür. Kitirler Mahallesi temettuat defterinin tam olmaması sebebiyle bu mahallede de bu iş koluna bağlı kişilerin olma ihtimali akla gelmektedir.

Yakın tarihlere kadar Anadolu’da bakır kullanımının yaygın olduğu bilinen bir gerçektir. Bakır eş-yaların parlatılması, özellikle yemek pişirmede kullanılan bu eşyaların zehirlenmeyi önlemesi amacıyla senede en az bir kere kalaylatılmasını gerektirdiğinden bakır kullanımını haliyle kalaycılığı da geliştirmiştir. Bu amaca hizmet eden pek çok kalaycı, kazada faaliyet göstermektedir. Ancak köylerde bu iş kolunda çalışan hiçbir hane reisine rastlanmamıştır.

1980’lere kadar köylere gelen “*seyyar kalaycılar*” bakır kapları kalaylamaktaydı. Fakat bakır kulla-nımının zamanla kalkmasıyla “*kalaycılık*” mesleği de kaybolan meslekler arasına dahil oldu.

Kazada 5 kalaycı dükkânı ile 1 kalaycı ve kuyumcu dükkânı bulunmaktadır. Belgelerde bu ku-yumcu dükkânı kalaycı dükkânı ile birlikte zikredilmiştir. Kalaycılığın 12 kişi tarafından yürütüldüğünü ve bunların toplam meslek gelirlerinin de 4735 kuruş olduğunu söyleyebiliriz. Daha önce de dile getirildiği gibi Demirciler Mahallesi’nin 9. hanesinde meskun kalaycı halifesine, aynı zamanda mahalle camisinin müezzini olması hasebiyle vergi tahakkuk ettirilmemiştir. Ancak tarla ve hayvanından 84, zuhuratından da 100 kuruş olmak üzere 184 kuruş geliri görülmektedir. Öte yandan vergi hanesi olmayanlardan, bir kalaycı esnafının meslek geliri 50 kuruş olup diğer bir kalaycı halifesinin meslek geliriyle belirtilmemiştir. Üç kalaycı çırağının meslek gelirlerine gelince birinin 75 kuruş, diğerinin 45 kuruş, üçüncüsünün 150 kuruş olmak üzere toplam 270 kuruş olarak kayda geçtiği görülmektedir.

Kazada kuyumcu olarak kimseye rastlanmamıştır ancak Kitirler Mahallesi 42. hane reisi, kuyumcu çırağı olarak 80 kuruş gelir elde etmiştir.

Tablo 30: 1844 Yılında Gerede Merkezinde Maden İş Kolunda Çalışanlar ve Gelirleri (Kuruş)

Mahalle	Kalaycı		Demirci		Nalbant		Çilingir Ustası	
	Meslek Geliri	Sayı	Meslek Geliri	Sayı	Meslek Geliri	Sayı	Meslek Geliri	Sayı
Demirciler	2715	7	2160	4	395	1	1032	2
Kabiller	400	1	-	-	-	-	-	-
Orta	300	1	-	-	700	2	-	-
Seviller	1320	3	670	1	650	2	-	-
Kitirler	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	4735	12	2830	5	1745	5	1032	2

Tabloda yer almayan Demirciler Mahallesi'nden bir kalaycı halifesinin ve bir demirci çırağının meslek geliri yoktur. Seviller Mahallesi'nde vergi hanesi olmayan "kalaycı esnafı çırağı"nın çıraklıktan 150 kuruş geliri mevcuttur.

Diğer taraftan Demirciler Mahallesi'nden bir demirci halifesinin meslek geliri 100 kuruş, bir kantarcının meslek geliri 200 kuruş ve bir kazancının meslek geliri de 750 kuruştur.

Demirciler, mevcut ziraî faaliyetlerde kullanılan alet-edevatı ve diğer demir ürünlerini küçük yerli atölyelerde imal eden kişilerdir.³¹⁹ Düne kadar bu atölyeler, geçim kaynağı tarım olan köyde, köylünün mahsulünün ekilmesi ve hasadını sağlayan tarım aletlerinin yapımı ve onların tamir edilmesi işini de üstlenmiş durumda olmuştur.³²⁰

Diğer zanaat mensupları gibi demirciler de sadece şehir sakinlerinin değil aynı zamanda civar köylerin taleplerini de karşılıyorlardı. Bugün bile köyde yaşayan vatandaşlarımızın büyük bölümü ihtiyaçlarının çoğunu kazadan karşılamaktadır.

Demircilik sanatıyla uğraşanların sayıları toplam 5'tir. Bir demirci Seviller Mahallesi'nde, diğer geri kalan 4 demirciyse Demirciler Mahallesi'nde faaliyet göstermektedir. Kanaatimizce mahallenin "Demirciler" olarak isimlendirilmesi burada bu sanatın önemli bir yer tuttuğunun göstergesidir. Bu sanatla uğraşanların meslek geliri, toplam 2830 kuruştur. Diğer taraftan vergi hanesi olmayan demircilere baktığımızda Demirciler Mahallesi'nde bir demirci esnafının 500 kuruş, üç demirci halifesinin toplam 550 kuruş, üç demirci çırağının da toplam 360 kuruş meslek geliri vardır. Orta Mahalle'den bir demirci çırağının geliriye kayıtlarda yer almaz. Kazada demircilerin sayısı 15 kişiye ulaşmaktadır.

Kasaba genelinde 5 nalbant, 1 kantarcı, 2 çilingir ve 1 kazancının faaliyet göstermesi düşündürücüdür. Noksan olan defterde, bu meslek grubuna mensup kişilerin olması ihtimali gözden uzak tutulmalıdır.

Kazada pek çok beygir, kısarak, merkep ve katırın nal ihtiyacını karşılayacak beş nalbant, 3 ayrı dükkânda faaliyet göstermektedir. Bu ustaların dış talepleri de karşıladıkları düşünülmelidir. Bu dükkânlar hem kervanlar ve yolcular için bir uğrak yeri hem de diğer köylülerin nal vb. ihtiyaçlarının karşılandığı bir yer olarak görülmelidir.

319 Akgündüz-Öztürk, age, s.184.

320 İsmail Arslan, XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihi Kaynakları Arasında Temettuat Defterlerinin Yeri ve İçerik (Selimağa) Temettuat Defterleri Örneği, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, V/8 Balıkesir, 2002, s.64.

Bıçakçılık, kasaba yakınlarında bulunan Bıçakçılar ve Kıncı Aliler gibi köylerde önemli bir zanaat koludur. Bu gibi köylerde çakmakçılık da önemli bir yer tutmaktadır. Buna mukabil Gerede merkezinde tek bıçakçının bulunmaması şehirde bu alandaki faaliyetin yer almadığını gösterir. Ancak ihtiyacın yukarıda zikredilen köylerden karşılandığı hususunda şüphe yoktur.

4.9. Ağaç İşleri

Ağaç işleri ile ilgili olarak Demirciler Mahallesi'nde iki dülger kayda geçmiştir. Bunlardan birinin meslek geliri 600 kuruş, diğerinin de 300 kuruş olmak üzere toplam 900 kuruştur. Tüm şehirde sadece iki dülgerin varlığı biraz düşündürücüdür. Çünkü bu iki dülgerin kazaya yetmesi mümkün görünmemektedir. Ancak köylerde de rastlandığı gibi ziraat erbabı olan birçok kişi, dülgerlik sanatında da mahir olabilmektedir. Hatta onların "dülger"likten de gelirleri kaydedilmiştir.

O dönemde birçok Osmanlı kazasında inşaat işlerinde çalışmakta olan amele, taşçı, yapıcı, hakkâk gibi sanatkârlar Gerede merkez ve köylerine ait belgelerde yer almamıştır. Bunun sebebi o yıllardaki yapıların ahşap olması ve bu tür inşaat işlerinin dülgerler tarafından yürütülmesi ihtimalidir.

4.10. Diğer İş Kolları

Bu grupta tütün ile tütün mamulleri üreten ve satanlar, tarakçı, hancı, çubukçu³²¹, sırçacı, camızcı esnafı, çiftçi, araba tamircisi gibi meslek olarak birbiriyle alâkasız esnaf birlikleri ve sanatkârlar yer almaktadır.

Kabiller Mahallesi'nde bir duhan esnafının mesleğinden elde ettiği gelir 400 kuruştur. Aynı mahallede bulunan ancak vergi hanesi olmayan bir duhancı çirağının meslek geliri 200 kuruştur.

Orta Mahalle'de üç duhancının toplam meslek gelirleri 1200 kuruştur. Yine bu mahallede –vergi hanesi olmayan- bir duhancı çirağının geliri ise yoktur.

Demirciler Mahallesi'nde iki duhancının toplam meslek gelirleri 690 kuruştur. Kazada 6 kişi tütün ve tütün mamulleri üzerinde iş yapmaktadır ki bunların ortalama meslek gelirleri 400 kuruş civarındadır.

Gerede'nin debbağlıktan sonra en önemli zanaatı olan tarakçılık özellikle Memuk, Afşar Tarakçı ve Ulaşlar gibi köylerde çok yaygındır. Gökçeler, Çayviran gibi bazı köylerde de tarakçılık yapılmaktadır. Kazada ise tarakçı esnafı ve tarak iştiracısı olarak görülenlerin sayısı 4 olup vergi hanesi olmayan iki kişi de tarakçılıktan gelir etmektedir. Yukarıda adı geçen köylerde imal edilen tarakların, kasabada bulunan bu 6 kişi kanalıyla pazarlandığı akla gelmektedir.

Demirciler Mahallesi 6. haneye kayıtlı Dââyî-oğlu el-Hac İbrahim bin Ahmed, tarakçı esnafı olup "tarak ahz ve i'tâsından bir senede" 150 kuruş gelir elde etmiştir. Ancak onu özellikli kılan kendisine "Dördüncü Rütbeden Nişân-ı Osmanî İ'tâsı"nın³²² verilmesidir. Aynı mahallede 2 tarak iştiracısının geliri

321 Çubukcu, vaktiyle çubuk demetleri yapan ve tütüne müteallik çubuk (sığara içmeye yarayan pipo türü ağızlık) üretimine ve hizmetine bakan kişi. (Çağbayır, age, C. I. s.1054)

322 *Taltifat İradeleri Kataloğu*, 1325, Cilt XVI (994).

Belge şöyledir:

Yıldız Sarây-ı Hümâyunu

Baş Kitabet Dairesi

4021

Ma'rûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki

Hidemât-ı hasenesi taraf-ı vâlâ-yı serâskerîden arz olunan Gerede kazası eşrâfından Daîzâde Hacı İbrahim Efendi'ye dördüncü rütbeden nişân-ı Osmânî i'tâsı şeref-südur buyurulan irade-i seniyye-i cenab-ı hilâfet-penâhi icâb-ı alisinden olmakla ol bâbda emrû ferman hazret-i veliyü'l-emrindir.

3 Receb 1325

30 Temmuz 1323

Ser Kâtib-i Hazret-i Şehriyârî Tahsin.

de 500 kuruş olarak okunmaktadır. Yukarıda sözü edilen ve vergi hanesine dahil edilmeyen bir tarak iştiracısının meslek geliri 370 kuruştur.

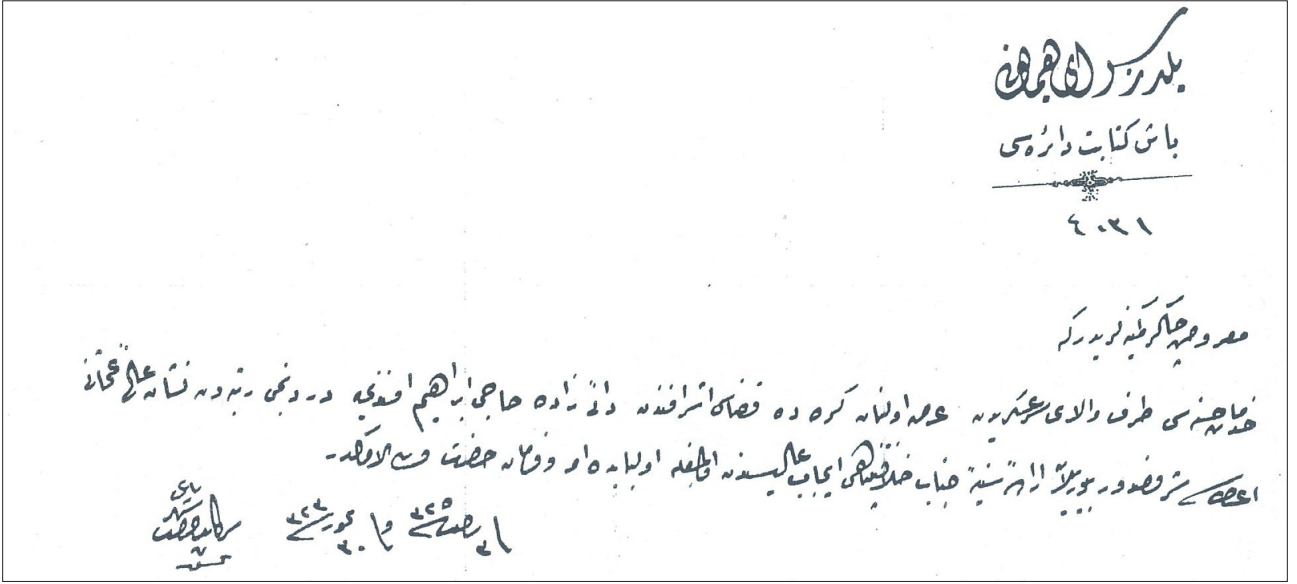
Orta Mahalle'de bir tarakçı esnafının meslek geliri 150 kuruş, yine aynı mahallede vergi hanesi olmayan bir tarakçının meslek geliri de 250 kuruştur.

Kasabanın Orta Mahalle'sinde üç hancının meslek geliri toplam 779 kuruştur. Kitirler Mahallesi'nde faaliyet gösteren iki hancıdan birinin geliri 750 kuruş, diğerinin 500 kuruş olmak üzere hancılıktan gelirleri toplam 1250 kuruştur. Seviller Mahallesi'nde bir hancının yıllık geliri ise 600 kuruş olarak görülmektedir.

Kabiller Mahallesi'nde "çubukçu" olarak bilinen 100 kuruş meslek gelirlili bir kişi ile Demirciler Mahallesi'nde 200 kuruş meslek geliri olan bir başka kişi tespit edilmiştir.

"Sırçacı" diye anılan iki kişinin Kabiller Mahallesi'nde mesleklerini yürüttüğü ve gelirlerinin de toplam 1030 kuruş olduğu görülmektedir. Bu kişilerin elde ettiği gelirler, diğer zanaat sahiplerine göre yükseğe de kanaatimizce bu durum "sırçacı" sanatkârlarının azlığına da bağlanabilir.

Çiftçi olarak kaydedilen Orta Mahalle'den 3 kişinin zuhurat geliri 900 kuruş, Kabiller Mahallesi'nden bir kişinin de zuhurat ve ahzüita yani alım satımdan geliri 500 kuruş olarak geçmektedir. Onların mesleklerinin "çiftçi" olarak kaydedilişi şehirde sadece bu kişilerin ziraî faaliyette buldukları anlamı taşımamaktadır. Ancak "çiftçiliğinden" diye kaydedilmiş bir gelirleri de söz konusu değildir. Öte yandan ziraî faaliyetlerin sürdürülmesinde "erbab-ı ziraat" ve "ashab-ı ziraat" mensuplarının etkinliği çok daha yüksektir.

Dâyi-oğlu el Hac İbrahim bin Ahmed'e "Dördüncü Rütbeden Nişân-ı Osmanî İtası" nın verilmesi hakkındaki belge
Kaynak: Taltifat İradeleri Kataloğu, 1325, C. XVI, (994).

Seviller Mahallesi 91. hanede kayıtlı kişi "berâ-i ticaret Deraliyye'de kıyıcı" olarak vasıflandırılmış, geliri de 150 kuruş olarak verilmiştir. Yine aynı mahallede "sol tarafı mecruh ve sağır" olarak tanımlanan bir hane reisinin geliri 383.5 kuruş olarak gösterilmiştir.

Kitirler Mahallesi 41. haneye mensup bir kişi 25 dönüm tarlasını kiraya vermiş, buradan 132 kuruş kiradan, 30 kuruş ineğinden ve "bâ-berât-ı âlişân ber-vech-i meşrut Yahya Bey vakfından" 6 kuruş olmak üzere toplam 168 kuruş gelir etmiş, ancak İstanbul Ortaköy'e giderek o semte yerleşmiştir.

Bunların dışında bir "araba tamircisi" Orta Mahalle'de 50 kuruş meslek geliri ile yer almaktadır.

“Kara işçi” sıfatıyla çalışan Seviller Mahallesi’nden dört hane reisinden biri 150, diğer ikisi 250 kuruştan 500 kuruş, dördüncüsü de 500 kuruş olmak üzere toplam 1150 kuruş gelir elde etmişlerdir.

Bu arada vergi hanesi olmayan şu kişileri de burada zikretmek gerekir.

Kabiller Mahallesi’nde temettu 100 kuruş olan bir kişi ile Seviller Mahallesi’nde mesleği belirtilmemiş ve zuhurat geliri toplam 450 kuruş olan iki kişi sayılabilir.

4.11 Meslek Geliri ve Hiç Geliri Olmayanlar

Temettuat listelerinde belirli meslek mensupları ve bu faaliyetlerinden gelir elde eden hane reislerini daha önce incelemiştik. Burada meslekî geliri olmayanlar ile yıllık geliri hiç kaydedilmeyen kişilerin tespitini yapacağız.

Meslekî geliri olmayanlar grubu altında incelediğimiz kişilerin gerçekte meslekî gelirlerinin olmadığını varsaymak kolay değildir. Zira bir esnaf birliği içerisinde yer alan ve yıllık toplam hâsılası diğer kişilere göre hiç de azımsanmayacak konumda olan bazı kişiler bulunmaktadır. Geriye meslekî gelirlerinin görülememe nedeni olarak meslekî gelirinin ayrıca belirtilmeyerek toplam hâsıla içinde yer aldığı ihtimali kalmaktadır. Bir başka ihtimal de hakikaten meslekî gelir elde edilememiş olmasıdır.

Tablo 31: 1844 Yılında Gerede Kaza Merkezinde Hiç Geliri Olmayanlar

Mahalle	Meslek	Sayı
Orta	Avcı esnafı	1
Kabiller	Sabi/Sagir	2
Orta	Sabi/Sagir	4
Kitirler	Sagir/Fakir	1
Demirciler	Sagir	3
Demirciler	Mesleği belirtilmemiş	1
Seviller	Mecnun	1
Seviller	Mesleği belirtilmemiş	1
Demirciler	Kitirler Mahallesi’ne nakil	1
Orta	Der-aliye’de	1
Seviller	Fakir	2
Kitirler	Bilâ-sanat	1
Orta	Nakil	2
Kabiller	Amelmânde	1
Kabiller	Firar	3
Kabiller	Musin ve yaşlı	2
Seviller	Alil	1
Seviller	Firar	1
Demirciler	Musin ve yaşlı	5
Orta	Meczip	1
Orta	Sail	3
Orta	Alil	2
Orta	Firar	3
Orta	Dul hanım	1
Kitirler	Firar	1
Seviller	Sadece isim var	1
Seviller	İstanbul’da debbağ esnafı	1

Tablo 31’de hiç geliri olmayanlar ve meslekî geliri verilmemiş olanlar görülmektedir. Bunlar firar edenler, dilenci, meczup, çocuk, mecnun, alîl, amelimanda (iş göremez), sanatı olmayan, avcı esnafı, nakil olan, ihtiyar ve İstanbul’da olan kimselerdir. Bunların toplamı 47’dir.

Kaza genelinde hepsi de Orta Mahalle’den olmak üzere 3 meczup kayıtlıdır. Bunlardan 69. hanede kayıtlı kişi, kendisine vergi tahakkuk ettirilmeyen sadece kiraya verdiği tarlasından 15 kuruş gelir elde eden ve ancak şunun bunun ianesiyle geçinendir.

Aynı mahallenin 19. hanesinde mukim Çukadaroğlu Hafız Mehmed bin Mustafa “mezcûb idü-ği” bilgisiyle kayda geçmiştir. 20 kuruş senelik vergi ve 7.5 kuruş aşarı tahakkuk ettirilmiştir. Belgede “merkûmun bâ-berât-ı âlişân mutasarrıf olduğu başkalemi Kâyı nâm mahalde vâki’ eşkincülü mülk tîmârdan gayr-i ez hums-ı şer’î cebelüsü hâsılât-ı senevî” bilgisinden 850 kuruş geliri yanında ziraatından da 67.5 kuruş geliri okunmaktadır. Yine aynı mahallede 59. hanede kayıtlı meczuba 63 kuruş senelik vergi ve 20 kuruş aşar vergisi tahakkuk ettirilmiştir. Tarlasından 156.5 ve hayvanından da 30 kuruş olmak üzere 186.5 kuruş geliri vardır. Bunların dışında vergi hanesi olmayan Orta ve Kabiller Mahallesi ahalisinden 2 kişinin de hiç geliri yoktur.

D.KÖY YERLEŞİM BİRİMLERİNİN EKONOMİK YAPISI

1.Gelir Kaynakları

Köyler, daha genel bir ifadeyle kırsal kesim ekonomik hayatın ihtisaslaşmadığı, buna bir ölçüde ihtiyaç da duyulmadığı, ilişkilerin anonim olmayıp şahsileştiği, üretimin geçimlik olduğu, tüketimin az ve yaygınlaşmadığı, gelir kaynaklarının en önemli alanını tarım ve hayvancılığın oluşturduğu küçük yerleşim birimleridir.³²³

Gelir kaynaklarının dağılımı köyler itibariyle farklılıklar arz eder. Bir kaza ölçeğinde kaynak dağılımında görülen bu farklılığın birçok nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler arasında yerleşim birimlerinin coğrafi yapıları, ziraî toprakların verim kabiliyeti ve hayvancılık için uygun ortam, beşerî kapital dediğimiz kalifiye insan unsuru, sanayi alt kollarının gelişme kaydedip kaydetmemesi, ticarî faaliyetlerin gerçekleşmesi için uygun ortam, şart ve sermayenin varlığı, teşebbüs kabiliyeti ve piyasalara duyarlık gibi faktörleri sıralamak mümkündür.³²⁴

Köylerin bir kısmında gelir kaynağının önemli bir kısmı tamamıyla ziraî üretime bağılıken bir kısmında meslek geliri ve hayvancılığın yadsınamaz bir payı bulunmaktadır.

Gerede’nin 102 köyünün toplam geliri 859. 225 kuruştur. Hicrî 1260 yılı gayrisafi gelirinin, kayıtlı bulunan 1849 hane arasında paylaşıldığı görülmektedir. Bu durumda köylerde ortalama gelir 461 kuruştur. Bu ortalamaya geliri olmayanlar ve firarlar dahildir. Köylerde en az gelirin kaydedildiği hane 18 kuruş kazanca sahip olan hane reisidir. En çok geliri olan haneysse Elviran karyesinden 6 numaralı hanedir ve 4710 kuruş gelir elde etmiştir.

Gerede köylerinin hane sayısının çokluğu nedeniyle bunların tek tek gelir tablosunu çıkarmak oldukça güçtür. Ancak köylerde ortalama hane geliri birbirinden farklıdır. Örnek olarak Gerede yakınlarında kurulu olan Nuhviran köyünde³²⁵ hanelerin gelir dağılımı şöyledir:

323 Akgündüz- Öztürk, age, s.188.

324 Akgündüz- Öztürk, age, s.189.

325 BOA. ML. VRD. TMT, D, No. 3637.

Tablo 32: 1844 Yılında Nuhviran, Çalaman, Zeyneller Köyü Hane Sahiplerinin Gelir Dağılımı (Kuruş)

Nuhviran Köyü Gelir Dilimleri(kuruş)										
	0	1-250	251-500	501-750	751-1000	1001-1250	1251-1500	1501-1750	1751-2000	2001-2250
Gelir	-	3183.5	3764.5	3434	3357.5	1118	-	-	1756	2228
Hane Sayısı	3	7	11	6	4	1	-	-	1	1
Çalaman Köyü Gelir Dilimleri(kuruş)										
	0	1-250	251-500	501-750	751-1000	1001-1250	1251-1500	1501-1750	1751-2000	2001-2250
Gelir	-	356	1300.5	1417	777	-	-	-	-	-
Hane Sayısı	0	3	4	2	1	-	-	-	-	-
Zeyneller Köyü Gelir Dilimleri(kuruş)										
	0	1-250	251-500	501-750	751-1000	1001-1250	1251-1500	1501-1750	1751-2000	2001-2250
Gelir	-	1129	259	1141	-	-	3843	-	-	-
Hane Sayısı	1	6	1	2	-	-	3	-	-	-

Nuhviran köyünde 3 hanenin hiç geliri yoktur. Bu köyde çoğunluğu, en alt gelir grubu yıllık 500 kuruşun altında olanlar teşkil eder ki bunların toplamı 18 hanedir. Gerede'ye 17 kilometre uzaklıkta olan 10 haneli Çalaman³²⁶ köyünde geliri olmayan hane yoktur. Bu köyde 500 kuruşun altında geliri olanların sayısı ise 7'dir.

Nuhviran köyünde orta gelir grubu içinde yer alanların yani 501-1500 kuruş arası yıllık gelir elde edenlerin toplamı ise 11 hanedir. Oysa Çalaman köyünden iki hane 501-750 aralığında, diğer bir hane de 751-1000 aralığında gelir elde etmektedir.

Nuhviran köyünde orta-üst gelir yani yıllık 1501-2250 kuruş elde edenlerse 2 hanedir. Bunlardan birinin geliri 1756 kuruş, diğerininse 2228 kuruştur.

Zeyneller köyünde³²⁷ ise 1 hanenin hiç geliri yoktur. Yıllık 500 kuruşun altında geliri olan en alt gruba ait hane sayısı 7'dir.

Orta gelir grubu(501-1500 kuruş) teşkil eden hane sayısı ise 5'tir. Bu köyde orta-üst gelir grubuna(1501-2250 kuruş) dahil olabilecek hiçbir hane bulunmamaktadır.

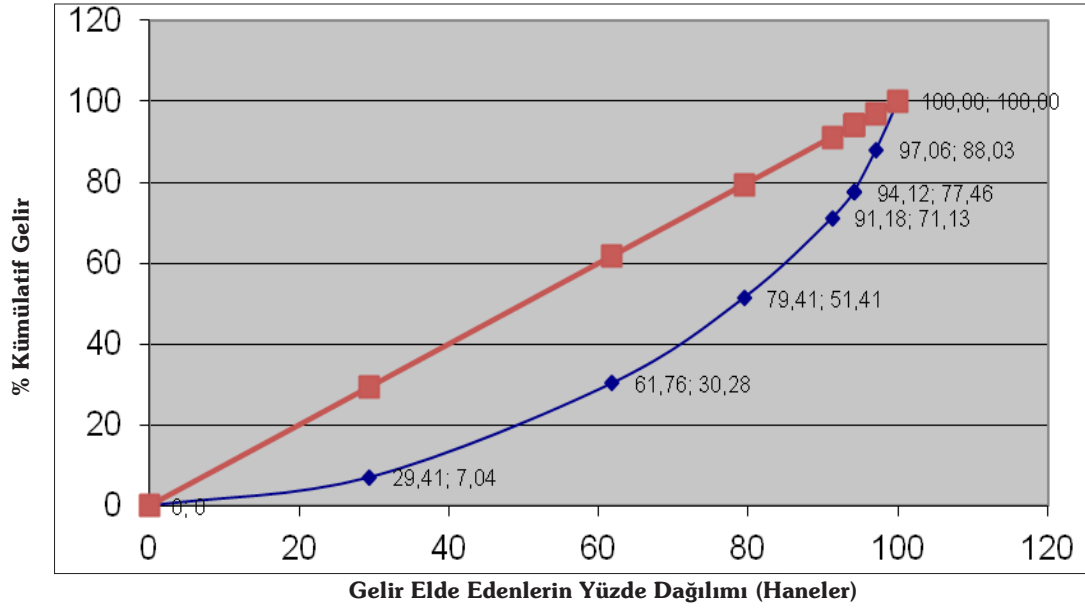
Bu değerlendirmelerden hareketle Gerede köylerinin de merkez gibi "hemen herkesin belirli bir mülkü ve geliri olma" ilkesiyle köylü ekonomisi anlayışına sahip olduğu söylenebilir.

Şimdi de bu 3 köyün Lorenz Eğrileri'ni görelim:

326 BOA. ML. VRD. TMT, D, No. 3626.

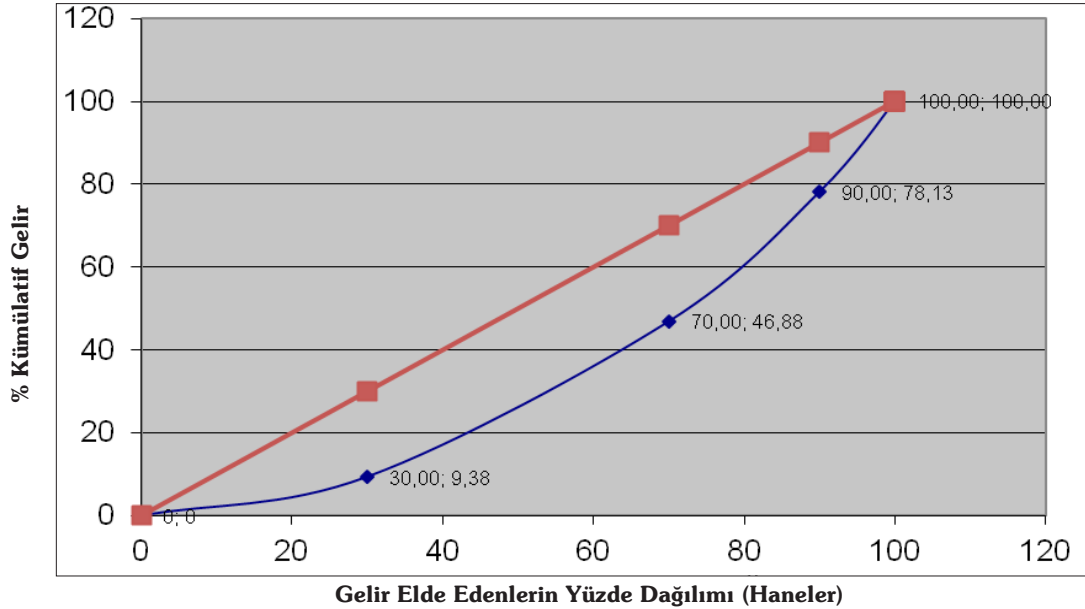
327 BOA. ML VRD. TMT, D, No. 3623, 17492.

Grafik 3: 1844 Yılında Gerede'nin Nuhviran Köyünün Lorenz Eğrisi
LORENZ EĞRİSİ (Nuhviran)

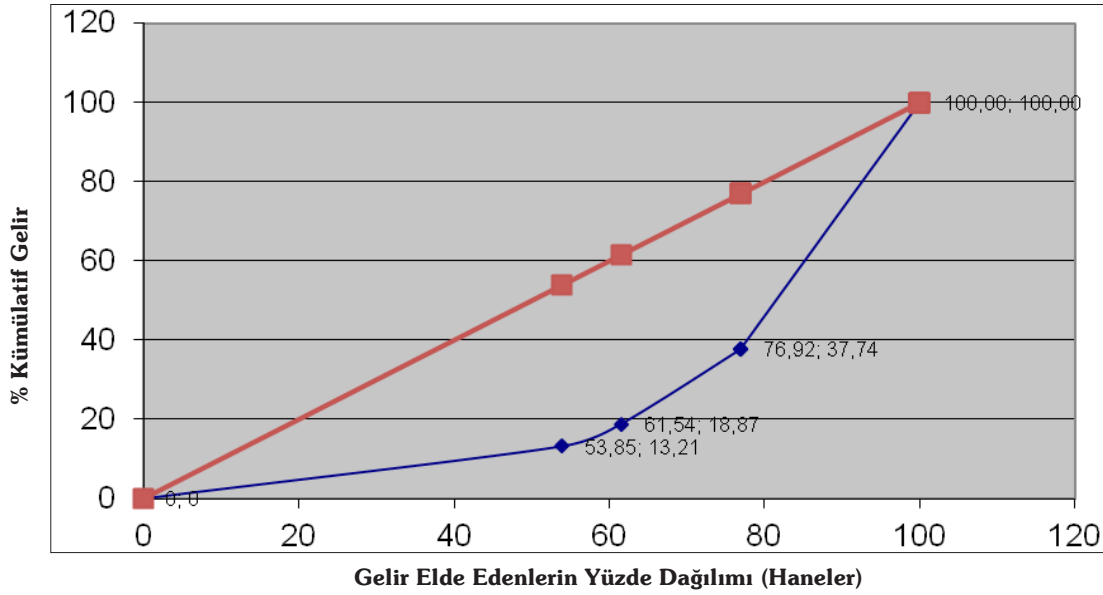
Nuhviran için lorenz eğrisine bakıldığında hanelerin % 29,41'inin gelirin %7,04'üne; % 61,76'sının gelirin %30,28'ine ve % 61,76'sının gelirin % 30,28'ine sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 4: 1844 Yılında Gerede'nin Çalaman Köyünün Lorenz Eğrisi
LORENZ EĞRİSİ (Çalaman)

Çalaman için lorenz eğrisine bakıldığında hanelerin % 30'unun gelirin % 9,38'ine; % 70'inin gelirin % 46,88'ine ve % 90'ının gelirin % 78,13'üne sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 5: 1844 Yılında Gerede'nin Zeyneller Köyünün Lorenz Eğrisi
LORENZ EĞRİSİ (Zeyneller)

Çalaman için lorenz eğrisine bakıldığında hanelerin % 53,85'inin gelirin % 13,21'ine, % 61,54'ünün gelirin % 18,87'sine ve % 76,92'sinin gelirin % 37,74'üne sahip olduğu görülmektedir.

Lorenz eğrisi ile eş bölüşüm doğrusu arasındaki alanlara bakıldığında en büyük alanın Zeyneller'de olduğu görülmektedir. Daha sonra Nuhviran ve son olarak Çalaman köyü gelmektedir. Bu durumda gelir adaletsizliğinin varlığına göre büyükten küçüğe sıralama Zeyneller köyü, Nuhviran köyü ve Çalaman köyü şeklindedir. Gini katsayılarına bakıldığında da aynı durum görülmektedir. Zeyneller köyü için gini katsayısı 0,50, Nuhviran köyü için 0,42 ve Çalaman köyü için 0,32 olarak hesaplanmıştır.

2. Köylerde Tarım Gelirleri

Kırsal yerleşim birimlerinde tahıl üretimi başta gelir. Hatta üretilen tarım ürünleri gelirlerinin tamamı tahıl üretiminden elde edilmektedir.

3. Toprağın Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı

Toplam 30. 714.5 dönüm toprağın ve 254 dönüm çayırın bulunduğu köylerde, bu toprakların % 57.06' sı ekili, % 42. 12' si nadasa bırakılmış olup geri kalan % 0. 82' lik bölümüyse çayırlardan oluşmaktadır.

Hem köylerde hem de merkezde bağ, sebze ve meyve bahçeleri ile bostanlara dair hiçbir kayda rastlanmamıştır. Yine köylerin ortak kullanım alanlarından olan meralarla ilgili de herhangi bir kayıt mevcut değildir.

Kırsal bölgelerde ekili arazinin toplam toprak miktarına oranı % 13.51-100 arasında değişmektedir. Ekili arazinin toplam toprak miktarına oranı en düşük köyler Alparocak (%13.51), Toklar (24.93), Yukarı Ovacık (%26.09), Kavaklı (%28.49) ve Sipahiler (%28.86)'dir. Ekili arazinin toplam toprak miktarına oranlarıysa %2.06-81.08 arasındadır. Nadasa toprakların toplam toprak miktarına göre en düşük olduğu yerler Kuşça (%2.069), Toklar(%2.78) ve Zeyneller (%2.99)'dir. Nadasa bırakılmış toprakların en yüksek olduğu köy 2 haneli Alparocak (%81.08)'tir.³²⁸

Yukarı Ovacık köyü, çayır varlığına en fazla sahip tek köy sayılabilir.

4. Tarım İşletmeleri

Bölgedeki işletmeler, küçük üretici işletmesi ve çiftlik işletmesi olmak üzere iki tiptir. Ancak merkezde çiftlik işletmesi olmayıp köylerdeyse tek çiftlik işletmesi bulunmaktadır. Küçük köylü işletmeleri, sahip oldukları sınırlı toprak parçalarını kendi emek güçleri ve üretim araçları ile işleyen ve orta düzeyde gelir sağlayan işletmelerdir. Diğer taraftan çiftlik işletmesi geniş çapta pazara dönük üretim yapan ve özellikle de hasat mevsimi gibi ziraî faaliyetlerin yoğunluk gösterdiği zamanlarda yardımcı iş gücüne ihtiyaç duyan işletmelerdir.

Küçük ölçekli işletmeler tarımda teknoloji kullanımını teşvik etmediğinden üretimde verim artışını da gerçekleştirememiştir.³²⁹

Gerede kırsal kesiminde mezru ve gayr-i mezru tarlaların % 98.55 gibi önemli bir kısmı küçük işletmeler halindedir. Tek çiftlik işletmesinin oranı ise % 01.45'dir.

5. Çift Hayvanı Sayısı ve Verimlilik

Köyler ve işletmeler arasında verimliliği etkileyen en önemli unsurlardan birisi de hayvan sayısıdır. İşletmelerde, tarıma makinenin girmediği dönemlerde çift sürme işleri yürütülürken ekilebilecek toprak miktarı belirlenirdi. Öte yandan işletmelerde ekili toprakların gübre ihtiyaçları karşılanarak verimliliğin artması sağlanırdı. Bu sebeptir ki işletmenin sahip olduğu hayvan sayısı, işletmelerin verimliliğini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Genellikle köylerde hayvan sayısı ile verimlilik arasında doğru orantı vardır.

Tarımda makineleşmenin yer almadığı dönem ve bölgelerde temel tarım aracı öküzdür. Gerede köylerinde hane başına düşen öküz sayısı 1.5'tir. Bütün ekili alanlar ölçeğinde ise bir öküze düşen toprak miktarı ortalaması 6.9 dönümdür.

Tek çiftlik işletmesinde sahip olunan hayvan sayısı, küçük işletmelerin sahip olduğu hayvan sayısından çok daha yüksektir. Örneğin bu çiftlik işletmesinde koşum hayvanı sayısı 20'dir. Küçük köylü işletmelerindeyse koşum hayvanı sayısı 1-4 arasında değişmektedir.

II. TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE GEREDİ KÖYLERİNDE MESLEKLER VE VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. Hane Reislerinin Meslekleri

Temettu sayımlarının sosyal tarihimiz açısından çok önemli hususlarından biri de hane reislerinin mesleklerinin kayda geçmiş olmasıdır. 1260-1261 (1844-1845) tarihli defterlerde genellikle hane numarası üzerine "erbâb-ı ziraatdan idüğü", "debbağ esnafı", "debbağ halifesi", "demirci", "çiftçi", "nalband" gibi hane reislerinin mesleği yazılmıştır. Nispeten büyük köylerde, köyün bazı ihtiyaçlarının kendi içinde karşılanmasını temin edecek şekilde ziraat dışında bazı zanaat kollarının mevcut olduğu görüldüğü gibi hangi işlerin, ne ölçüde yapıldığı da tespit edilebilmektedir.

Gerede köylerinde gelir getiren meslek gruplarını genelde tarımda çalışanlarla, sanat ve ticaretle uğraşanlar oluşturur.

329 Akgündüz- Öztürk, s.199.

1.1. Gerede Köylerindeki Vergi Mükellefleri

Tablo 33: 1844 Yılında Gerede Köylerinde Tarımda Çalışanların Sayısı

Meslek	Vergi Hanesi Olanlar Numara 1	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 2	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 3	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 4	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 5	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 6
Erbab-ı ziraat	1149(*)	58	3			
Çiftçi	5+6(**)=11	303	63	8	4	1
Çiftçi hizmetkârı	26	2				
Çiftçi yevmiyecisi	2					
Hizmetkâr (***)	32	5	3			
Ashab-ı çiftlikâtdan ³³⁰	1					
Ashab-ı ziraat	1					
Rençber	15	4				
Toplam	1237	372	69	8	4	1

(*) Burada sayısı verilen kişilerden 31'i aynı zamanda farklı meslek ve özelliklere de sahiptir. "Erbab-ı ziraat" kaydı yanında 10 kişi "musin ve ihtiyar", 1 kişi "lüleci", 1 kişi "tımarlı sipahilerinden", 1 kişi "demirci", 1 kişi "debbağ halifesi", 1 kişi "hizmetkâr", 2 kişi "muhtar", 2 kişi "fakirülhal", 1 kişi "Bursa'da kıyıcı esnafından", 2 kişi "İstanbul'da kıyıcı³³¹", 2 kişi "İstanbul'da duhan kıyıcısı", 2 kişi "kış mevsiminde İstanbul'da perdahçı", 1 kişi "tüccardan", 1 kişi "silki askeriden ihraç ile tekaüt", 1 kişi "arac", "1 kişi arac ve musin", 1 kişi "alil", 1 kişi "kambur, bilâ san'at"

(**) Burada sayısı verilen kişilerden altısı aynı zamanda tarakçıdır. 1 kişi de çömlekçidir.

(***) Burada kastedilen hizmetkârlık çiftçi hizmetkârlığı olmalı. Vergi vermekte ve gelir elde etmektedirler. Ayrıca 4 "hizmetkâr" aynı zamanda "fakir"dir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Gerede köylerinde "erbab-ı ziraat" olarak defterlerde zikredilen hane sayısı 1149 olup köylerin tamamını teşkil eden 1865 haneye oranladığımız zaman % 62 gibi yüksek bir yüzde elde ederiz.

Genellikle büyük köylerde, ziraat ve hayvancılık yanında imalât yahut da köyün dışında gelir elde etme anlayışı hâkimdir. Ancak küçük köylerde halkın hemen hepsi geçimini ziraat ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Burada ziraatla uğraşanların hepsi toprak sahibi değildir. Toprağı olmayanlar nispeten, büyük toprak sahiplerinin yanında çalışmaktadır. Bunlar defterlerde "çiftçi" ve "çiftçi hizmetkârı" olarak tanımlanmaktadır.

330 Pakalın "çiftlik" tanımını şu şekilde yapmaktadır: "Tarlaları, damları ve demirbaş eşyayı içinde bulunduran mülk ve malikânedir. Resmi tarife göre ise bir çiftlik arazi mahallerine ve toprağın yetiştirme kabiliyetine göre değişmek üzere âlâ yerden 60-80, orta hâlli yerden 80-100, edna yahut kıraç yerden 100-150 dönüm (eni ve boyu kırkar adım olan bir yüzölçümü) olarak açık olarak hudutlandırılmaktadır." Bk. age, C.I, s.364-365

331 Kıyıcı, tütün vesâir kıyan adamın sanatı. (Bk. Sâmî, age, s.872)

lanırlar. Diğer taraftan kısa zamanda ekilip biçilebilecek kadar az toprağı olanlar da kalan zamanlarında başka büyük toprak sahiplerinin yanında “gündelikçi” olarak çalışmaktadırlar. “Ashab-ı ziraat” ve “ashab-ı çiftlikât” olanları bir kenara bırakırsak çiftçilikle geçimini sağlayan ve ücret alan 86 kişi görülmektedir.

Aynı hanede olup da “numara 2” olarak belgelerde yer alan çiftçi sayısı 303, “numara 3” olarak yer alan çiftçi sayısı 63, “numara 4” olarak yer alan çiftçi sayısı 8, “numara 5” olarak yazılan çiftçi sayısı 4 ve “numara 6” olarak ifade edilen çiftçi sayısı da 1 olmak üzere vergi hanesi olmayan çiftçi hane sayılarının toplamı 379 kişidir. Köylerin tamamında tarımla uğraşan ve vergi hanesi olmayan 454 kişi bulunmaktadır. Bunların büyük kısmının çiftçi olarak babasına veya kardeşine yardım etmekte olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hizmetkâr ve teba, daha önce ifade edildiği gibi daimî olarak bir işverenin yanında çalışan kim-selerdir. Ancak bazı çiftçi hizmetkârları vergi verirken bazı çiftçi hizmetkârlarıysa vergi tahakkuk ettiril-memiştir. “Teba” olduğu belirtilen vergi hanesi “1”, vergi hanesi olmayan “3” hane reisi vardır. Bu üç tebadan biri de aynı zamanda “çiftçi” dir.

Defterlerde köylerin tamamında musin ve ihtiyar olarak kaydedilenlerin sayısı 75’tir. Ancak hem “musin ve ihtiyar” hem de “sail” olarak kayda geçenlerin sayısı 3, hem “musin ve ihtiyar” hem de “fuka-ra” olanların sayısı 8’dir. Buna göre köylerin tamamına oranlarsak ihtiyarların yüzdesi 4.52’dir. Başka bir ifadeyle % 5 civarında hane reisi, ihtiyar olarak zikredilmiştir. Ancak bu hane reislerinin birçoğu ziraatla uğraşmaktadır. Öyle ki “musin ve ihtiyar” ve “erbâb-ı ziraatdan” oldukları belirtilen 11 civarında hane reisi vardır. Bu yaşlıların pek çoğunun oğulları veya torunları, özellikle tarımda faaliyet göstermekte ve mutlaka gelir elde etmektedir. Erbâb-ı ziraatdan olan ve “fukara” olarak zikredilenlerin hepsinin geliri olup vergi tahakkuk ettirilmiştir.

Tablo 34: 1844 Yılında Gerede Köylerinde Sanatla ve Ticaretle Uğraşanlar

Meslek	Vergi Hanesi Olanlar	Vergi Hanesi Olmayanlar				
	Numara 1	Numara2	Numara3	Numara 4	Numara 5	Numara 6
Tarakçı	18	2				
Tarakçı esnafı	11 (*)					
Tarakçı taslakçısı	3					
Tarakçı gündelikçisi	5					
Tarakçı ve çiftçi	6	1				
Çömlekçi	19					
Çömlekçi esnafı	4					
Çömlekçi ve çiftçi	1	1				
Değirmenci	8					
Demirci	2					
Temürcü esnafı	1					
Bıçakçı esnafı	2					
Bıçakçı halifesi			1			
Çakmakçı	3	3				
Duhancı esnafı	3	4				
Duhan kıyıcısı	1	2				
Kıyıcı esnafı		1	2			

Kıyıcı		2 (**)				
Perdahtçı		1				
Davulcu	1					
Kara (işçi) eşiçi ?	2	1				
(işçi)				1		
Tarakçı günkü ³³²	1					
Davar çobanı	2	4	10	3	1	
Çoban	4(***)	2	1			1
Hammal	2(****)	11				
Bargirci	12	17				
Bıçakçı		1				
Eskici-Sarac	1					
Toplam	112	53	14	4	1	1

(*) Bir hane “emirname ile Deraliyye’ye azimet etmiştir”.

(**) Biri Burusa’da

(***) Biri sığır çobanıdır.

(****) Defterlerde “hamal” olarak kaydedilenlerin bu faaliyeti nerede yaptığı belirtilmemiştir. Bunlar İzmit’te çalışıyor olabilirler. Bu durum kâtiplerin dikkatinden kaçmış olabilir. Çünkü Gerede’de o yıllarda “hamallık” için iktisadî yapı uygun değildir.

Defterlerde hane reislerinin gelirlerinin -varsa- ne kadarının sanatlarından, ne kadarının ziraattan olduğu da belirtilmiştir. Böylelikle hangi gelirin ağır bastığı görüldüğü gibi mesleklerinin yazılması ihmal edilmiş olanların da yaptıkları işlerin tespiti buradan mümkün olabilmektedir. Mesleklerin yazılmış olması, bir mahalle veya köyde hangi “zanaat” in ne ölçüde geliştiğini tespit etmemize imkân sağladığı gibi gelirin meslekler arası dağılımını da ortaya koymaktadır. Örnek olarak “demircilik” mesleği köylünün ziraatta kullandığı vasıta ve aletlerin temini bakımından kendi kendine yettiğinin delilidir.

1.2 Geliri Olmadığı İçin Vergi Vermeyenler (Muaflar)

Temettuat defterleri vergi tahsilini esas alıp düzenlendiği için vergi mükellefi kişinin vergi vermediği durumlarda bu muafiyetin gerekçesi de açık bir şekilde kaydedilmiştir.³³³ Bu zorunlu bir durumdu. Çünkü vergi alınmayan kişiden hangi gerekçeyle vergi alınmadığı sorulurdu.

Vergi muafiyeti bazı sebeplere dayanılarak uygulanmıştır. Vergi muafiyetine tabi olanlar, başta malî yoksunluk sebebiyle bu muafiyeti kazanmışlardır. Defterlerde sıklıkla geçen “şunun bunun i’ânesiyle geçinmekte olduğu” ve “fukarâ” ibarelerinden bu kimselerin kendi geçimlerini sağlayamayıp başkalarına muhtaç oldukları ortaya çıkmaktadır. Tablo 35 ‘te görüldüğü gibi 16 hane reisinin “fukarâ”, 11 hane reisinin de hem “çocuk” hem de “fukarâ” olduğu anlaşılmaktadır.

332 Şemseddin Sâmî, günkü, “bir güne mahsus olan, bir gün vâki olan” diye tanımlar. (Bk. Şemseddin Sâmî, age, s.935) Kanımızca buradaki tarakçı günkü ifadesi ile günlük çalışıp ücret alan kişi anlaşılmalıdır.

333 Akgündüz- Öztürk, age, s.231.

Tablo 35: 1844 Yılında Gerede Köylerinde Geliri Olmadığı İçin Vergi Vermeyenler (Muaflar)

Kayda Geçen Meslek	Vergi Hanesi Olanlar Numara 1	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 2	Vergi Hanesi Olmayanlar Numara 3
Sail	18		
Fakirülhal	16(*)		
Sagir, fakirülhal	11	1	
Sagir	31		
Mefkûd ³³⁴	4 (bir hane reisi firaren mefkûddur)		
Şunun bunun ianesiyle geçinenler	9	1	
Fiziksel ve ruhsal rahatsızlığı olanlar	17 (bir hane reisi kötürüm alil-i mizaç olarak tanıtılmıştır)	3	1
Asakir-i Nizamiye'de	20		
Yetim	5 (bir hane reisi firârdır)		
Tahsil-i ilimde mahalli aharda	1		
Tarik-i Halvetiye'den olup Der Aliye'de	1 ?		
Asakir-i Nizamiye'den mütekaid	2 ?		1
Bizeban (dilsiz)		1	
Toplam	135	6	2

(*) Bir hane “bilâ san’at” diğer iki hane “kapu uşağı”

Köylerde geliri olmadığı için vergi vermeyenler olarak tablolaştırmaya çalıştığımız bu grup, bir yerde mesleği olmayanlar olarak da niteleyebileceğimiz kesimdir.

Hane reisi konumunda olan yetim ve çocuklar da vergi dışı tutulmuştur. Defterlerde “sagır” olarak nitelendirilen henüz buluğ çağına ermemiş çocukların hem kendileri hem de mülkleri büyüklerinin vesaleti altında bulunmaktadır. Mülkü olan çocuklar henüz çalışacak yaşta olmadıklarından bunlar da işsizler arasında tasnif edilmiştir. Yetim olan çocuklar genelde üvey babalarının bakımı altında olmaktadır. Hane reisi konumunda olan yetimler ve çocuklar vergi dışı tutulmuştur.

Vergi muafiyetine tabi olanlardan bir başka kesim “sail”ler yani dilencilerdir. Temettuat kayıtlarında köylerdeki “sail” sayısı 18’dir. Bu dilencilerin altısının tarlası veya emlâki bulunmamaktadır. Geri kalan 11 “sail”den birinin 3 dönüm gayr-i mezru tarlası, dördünün 5 dönüm gayr-i mezru tarlası, bir diğerinin 6 dönüm mezru ve gayr-i mezru tarlası, üçünün 8 dönüm gayr-i mezru tarlası, birinin 9 dönüm, birinin de 12 dönüm gayr-i mezru tarlası görülmektedir. Bu “sail”lerden biri hariç diğerleri hiçbir gelire sahip değildir. Ancak Nuhviran karyesi 16. haneye kayıtlı hane reisine senelik vergi olarak 10 kuruş, aşar olarak da 11 kuruş tahakkuk ettirilmiştir. 6 dönüm tarlasından 1260 senesinde -2 dönümü mezru olup- ziraatından 99, hayvan gelirinden de 30 kuruş olmak üzere toplam 129 kuruş gelir kaydedilmiştir.

334 Mefkûd, yapılan araştırmalara rağmen oturduğu yer ve hayatta olup olmadığı bilinmeyen kimse. (Bk. Tuğlacı, age, C.6, s.1884)

Hem sail hem de musin ve ihtiyar olarak kayda geçmiş üç hane reisi bulunmaktadır. Çayviran karyesi 50. hanede yer alan kişi hem “a’rac” hem de “sail” olarak nitelendirilmiş ve ondan vergi alınmamıştır.

Özetle saillerin dilencilikten dolayı -biri hariç- hiçbir gelirinin olmadığını ve çoğunun da başkalarının ianesiyle geçindiğini söylemek mümkündür.

Herhangi bir zanaat ehli olmayan kişiler “bilâ-san’at” grubuna girmektedir. Bu konumda iki hane reisi bulunmaktadır. Bunlardan biri “kambur, bilâ san’at” ve “erbab-ı ziraat”dan olarak belirtilirken diğeri ise “bilâ san’at” ve “fukarâ”dır.

O yüzyılda çalışma hayatında görülmeyen kadınların mülk sahibi olmaları mümkündür. Daha önce anlatıldığı üzere kazada iki, köylerde de bir kadın vergi ödemekte ve gelir elde etmektedir.

Ruh ve beden sağlığı yerinde olmayan alil, âmâ, amelmande, dilsiz, çolak vb. gibi ifadelerle belgelerde geçenlerle yani çalışacak gücü olmayanlarla mecnun olanlar vergiye tabi tutulmamışlardır. Bunların sayısı da 17’dir. Ancak Kayı Zobran hane 9’a kayıtlı hane reisine “çolak” olmasına rağmen 40.5 kuruş vergi tahakkuku yapılmıştır.

Hiçbir geliri olmayan bu kesimin içinde yaşadıkları toplumca geçimlerinin sağlanmış olması, kapitalizm öncesi toplumsal yapının İslâm kültürünün de etkisiyle dayanışmacı yönünü ortaya koymaktadır.

Hane reisi mefkûd yani kayıpsa bu durumda da vergi tahakkuk ettirilmemiştir. Bu durumda olanların sayısı da 4’tür. Ancak Günay karyesinde bir hane reisi “firaren mefkûd”dur.

Diğer meslek sahiplerinden olan imam, hatip, müftü, müderris, talebe gibi vergi mükelleflerinden bazılarında vergi tahakkuk ettirilmemiştir. Örneğin kaza merkezinde görev yapan hiçbir imama vergi tahakkuk ettirilmemişken köylerdeki imamlar için vergi tahakkuku söz konusudur. Köylerin tamamında 32 imam yer almıştır. Ancak Yenice Ortaca köyünde 5. haneye kayıtlı hane reisi “talebeden olduğu, dîvan-ı mezburun bâ-berât-ı âlîşân hatibi” olarak tanıtılırken ona senelik 340 kuruş vergi tahakkuk ettirilmiştir. Diğer yandan Samat köyünde görev yapan “hatip” ise vergi vermemektedir.

Köylerin tamamında vergi veren “3”, vergi vermeyen “40” talebe kayıtlıdır.

“İstibdal olarak karyesine gelen” hane reislerinden biri, Hacılar köyü hane 14’te adı geçen ve vergi alınmamış kişidir.

Köylerin genelinde “4” emekliden söz etmek mümkündür. Bunlardan biri Ulaşlar köyü 30. haneye kayıtlı hane reisidir. Belgede “Asâkir-i Muntazama-i Şâhâne neferatından olub muharebede mecruh ve alil olduğundan şehriye yirmişer guruş tekaüdlük maaşı” aldığı vurgulanırken bu kişinin vergiden de muaf olduğunu öğrenmekteyiz. Diğer emekli Haşad karyesi 37. hanede mukim “tımarlı sipahi tekaüdlülerinden ve erbab-ı ziraatden”dir. 120 kuruş vergisi olup geliri “bâ-berât-ı âlîşân mutasarrıf olduğu Sarıoğlu tımar hasılatı” olarak belirtilmiştir. Üçüncü tekaüt kişi Mirce Kiraz köyünden yine bir asker emeklisidir. Daha önce askerlikle ilgili bilgiler verilirken bu kişiden daha geniş bahsedilmiştir. Dördüncü emekli kişi “erbab-ı ziraatden” olmakla birlikte “bâ-berât-ı âlîşân Tophane-i Amire tekaüdlülerinden olup şehriye yirmişer guruşdan bir senelik maaşı 240 kuruş” olarak kayda geçen hane reisidir.

Çakıl köyü 7. hanede mukim “Arıkoğlu Mehmed bin Abdullah” için “erbab-ı ziraatden” olmakla beraber “Tophane-i Amire’den yirmi guruş maaşla çırağ” olduğu kaydı mevcuttur.

Defterlerde meslekleri yazılmayanların sayısı 17’dir. Başka bir divan veya köye göçen 6 kişi, “fevt” yani ölmüş olan 5 hane reisi vardır.

Şehir merkezinde vergiden muaf olanlar yukarıda köyler için bahse konu olan özellikteki hane reisleridir. Ancak farklı konumdaki bazı hane reislerine vergi tahakkuk ettirilmemiştir. Meselâ hane reisi

gurbette ise o kişiye de vergi kaydı yapılmamıştır. Seviller Mahallesi 22. hane reisi olarak tahrirde yer alan Davutoğlu Hafız Ömer bin Ali'nin mesleği bölümünde “Tarik-i Halvetiyeden” ifadesi yer almış vergisi ise gurbette yani “Deraliyye’de” olduğundan tarh olunmamıştır.

Tarikat şeyhi el-Hâc Halil Efendi de vergiden muaf tutulmuştur.

Seviller Mahallesi 20. haneye kayıtlı “bargirci esnafı”ndan Koçibeyoğlu İbrahim bin Mustafa’ya vergi tahakkuk ettirilmemesinin sebebiyse şu ifadelerle açıklanmıştır: “Mahalle-i mezkûrun umur-u vâki’asında bulunduğundan sene-i sabıkada vergü-yi mahsusadan bir şey tarh olunmamış idüğü”.

Kabiller Mahallesi’nde 3 numaralı haneye kayıtlı Çıplakoğlu Mustafa bin Mehmed’in rençper taifesinden olduğu ve aynı zamanda “mahalle-i mezkûrun kethüdası”³³⁵ bulunduğundan sene-i sâbıkada vergü tarh olunmadığı” bilgisiyle vergi alınmama gerekçesi verilmiş olmaktadır.³³⁶

2. Köylerde Meslek Gelirleri

Köylerde hane sahiplerinin büyük çoğunluğunun mesleği “erbab-ı ziraat” olup gelirlerinin önemli bir bölümünü de “zuhurat gelirleri” teşkil etmektedir. Kayıtlarda geçen zuhurat kelimesi, Ferit Devellioğlu’nun sözlüğünde³³⁷ “hesapta olmayan, umulmadık” biçiminde açıklanmaktadır.

Kaynağı belli olmayan gelirler “zuhurlar temettuatı” gibi adlarla³³⁸ defterlere yazılmaktadır.

Gerede’nin 1844 yılı ekonomik panoraması içinde hane sayısı ve gelir miktarı açısından daha küçük oranlarda da olsa kaydedilen gelirlerin en ağırlıklı bölümünü-özellikle köylerde- “zuhurat” başlığı altında toplananlar oluşturmaktadır. Zuhurat adı ile kaydedilmiş olan bu gelirler, iki gruptan oluşmaktadır. Bunlardan birinci grup, nereden kaynaklandığının belirlenmesinin mümkün olmadığı zuhurat gelirleri grubudur. Çünkü bu gelirlerin yazıldığı hanelerde kayıtlı kişilerin işi ve gelir kaynakları belirtilmemiştir. İkinci grup zuhurat gelirleri, kaynağı belli olan veya tahmin edilebilenlerden oluşmaktadır.

Gerçekten Gerede köylerinde zuhurat gelirleri önemli bir yer tutar. Zuhurat gelirleri tarım gelirlerinden sonra gelir ve hayvancılık gelirlerinin önüne geçerek 2. sırada yer alır. Bazı köylerde tarım ve hayvancılık yanında çeşitli sanatların varlığı belirgindir. Daha önce söz konusu edildiği üzere Bıçakçılar, Kıncı Aliler ve Günay gibi köylerde çakmakçılık, bıçakçılık ve kıncılık sanatı geçerlidir. “Kıncı Aliler” köyünün isminin “kıncılık” sanatıyla uğraşan Ali adlı bir kişinin adına izafeten verildiğini düşünmek mümkündür. Yukarıda sözü geçen sanatlardan elde edilen gelirler meslek gelirleri olarak yer alır. Bu sanatla uğraşan ve vergi veren 5, vergi vermeyen 4 hane reisi mevcuttur.

Gerede köylerinde vergi hanesi olan 6 kişi ile vergi hanesi olmayan 1 kişi olmak üzere toplam 7 kişinin dülgerlikten gelirleri bulunmaktadır. Külef köyünden bir hane reisinin “zuhurat ve dülgerlikten” 200 kuruş geliri kaydedilmiştir. Burgucu köyünden bir hane sahibinin dülgerlikten 150 kuruş geliri görülmüştür. Gökçeler köyünden bir vergi yükümlüsünün de “zuhurundan ve dülgerlikten” 370 kuruş geliri mevcuttur. İmirşe köyü 2. haneye kayıtlı “erbab-ı ziraatden” bir kişinin dülgerlikten 400 kuruş geliri yazılmıştır. Son olarak Sungurlar köyüne mensup iki kişi dülgerlikten gelir elde etmiştir. Kayıtlarda 4. hanedeki kişiye “zuhurat ve dülgerlikten” 200 kuruş ve “erbab-ı ziraatden” olan 14. hane reisi için de dülgerlikten 200

335 Kethüda; esnaf, tüccar ve sanatkârların devletle ilişkisini yürüten kişidir. Esnaf birlikleri içinde önemli bir rolü olan kethüda, esnafın tedlis ve hile etmesine mâni olur. Diğer bir fonksiyonu da birlik içinde satılacak malların dağılımına aracılık eder. (Bk. Özcan, *age*, s. 28)

336 Yukarıda ifade edildiği gibi “kethüda” sıfatı bir mesleği ifade etmektedir. Kethüdaların esnaflar arasında önemli bir konuma sahip oldukları görülmektedir. Ancak burada kayda geçen bu kethüdanın devlet tarafından tayin olunan esnaf kethüdası olmadığı ortadadır. Çünkü bu kethüdanın mesleğinin rençper olduğu belirtilmiştir. Bu kişinin neden kethüda unvanı taşıdığı ve hangi meslek kolunun kethüdası olduğu da anlaşılamamaktadır. Yine de bu kişinin itibarlı ve sözü geçen biri olduğu düşünülebilir.

337 Devellioğlu, *age*, s.1433.

338 Adıyeke, “Temettuat Sayımları...”, s.773.

kuruş gelir kaydedilmiştir. Çoğullu karyesi 41. hanede numara 2'de kayıtlı, vergi hanesi olmayan kişinin İstanbul'da "dülger halifesi" olarak 300 kuruş gelir elde ettiği yazılmıştır.

Daha önce değinildiği gibi Çayviran, Memuk, Afşar Tarakçı, Ulaşlar ve Gökçeler köylerinde tarakçılık sanatı o köylerin meslek gelirlerini oluşturur. Tarakçılık sadece aile ihtiyaçlarının karşılanması açısından değil, aile ekonomisine katkı açısından da mühim bir zanaat kolu olarak incelenebilir. Bu köylerde tarakçılık sanatı ile ilgilenen ve bu sanattan gelir elde eden 43 hane reisi bulunmaktadır. (Bk. tablo 34)

Tarakçılık ile ilgili olarak bir yazarımızın³³⁹ şu tespitleri önem arz etmektedir:

"...Önceleri, uzun kış aylarında boş durmamak, zamanı iyi değerlendirmek ve pazar imkânı da olduğu için her evin ocaklı bir odası atölyeye (işlik) çevrilerek tarakçılık yapılır oldu. Ürünler destelenip paketlenildikten sonra yine iki-üç kişilik gruplar halinde bizzat üreticiler eliyle uzak pazarlara Ankara, Afyon, Kütahya gibi şehirlere gidilerek satılırdı. Gidemeyenler ürünlerini Gerede'de toptancılara verirdi. Bu toptancılar da yine tarakçı idi. Kendi ürünleri ile bu ürünleri pazarlardı. Gelir güzel olunca evde herkes bu işi öğrenip yapar oldu. İşte özellikle Yunuslar ve Afşar Tarakçı köyleri şimşir tarak yapan köylerdi. Kemik tarağa geçildiğinde Çayören köyü zirve oldu."

Çoğullu köyünde mesleği erbab-ı ziraat olmasına rağmen ek iş olarak duhancılıktan gelir elde eden pek çok kimse bulunmaktadır. Bu köyden özellikle iki hanenin gelirinden söz etmek yerinde olacaktır. Bunlardan biri, mesleği erbab-ı ziraatten olan 7. hane reisidir. Bir kıt'a duhancı dükkânı olan kişinin oğlu duhancı esnafıdır. Oğlunun 1000 kuruş gelirinin de katkısıyla toplam geliri 3411 kuruştur. 8. hanede yer alan kişi hem muhtar hem de erbab-ı ziraattendir. Hangi amaçla kullanıldığı belirtilmeyen bir kıt'a dükkânı vardır. Duhancı esnafı olan oğlunun 750 kuruş geliriyle beraber toplam temettu 3105 kuruştur. Köylerde bu yüksek gelire ulaşan çok az hane sahibi görülmektedir. Diğer köylerde pek görülmeyen dükkân bu köyde 4 tanedir. Ayrıca bu köyde bir de âsiyâb bulunmaktadır. Bu âsiyâb işleten değirmenci 5. hanede mukim Nâiboğlu Kemâleddin Efendi, değirmeninden 500 kuruş hasılat elde etmiştir. Bu âsiyâb gelirine hiçbir köyde rastlanmamıştır. 75 dönüm tarlası olan bu hane reisi ekilen tarlasından 1098 kuruş, hayvanlarından 190 kuruş, arı kovanından 10 kuruş, çayırından 40 kuruş ve zuhuratından 200 kuruş olmak üzere toplam 2038 kuruş gelire sahiptir.

Yine Çoğullu'da birçok hane sahibi duhan kıyıcılığından meslek geliri elde etmiştir. Ancak bu hane sahiplerinden bazıları, özellikle İstanbul'da bu geliri elde etmektedirler.

Zeyneller ve Kurtlar köyünden 2, Çukurca, Çakıl, Çoğullu ve Havullu köyünden 1 olmak üzere toplam 8 değirmencinin toplam geliri 1095 kuruştur.

Çağış, Virancık gibi köylerin meslek gelirleri de çömlekçiliktedir. Bu köylerde 24 hane reisi bu sanat faaliyetini sürdürmektedir.

Tüm köylerde toplam 15 rençperden 11'inin rençperlikten geliri 1360 kuruştur. En düşük rençper geliri 30 kuruş, en yüksek rençper geliri ise 200 kuruş olarak okunmuştur. Mesleği rençper olarak anıldığı halde 4 kişinin rençperlikten geliri yoktur.

Eymür Köyü 12. haneye kayıtlı kişinin mesleği davulculuk olup "davulculuk"tan bir senelik temettu 120 kuruş kaydedilmiştir.

Defterlerde "derbentçi"³⁴⁰ neferi" olarak zikredilen hane reisi "şehriye" aylık kırkar kuruştan "480 kuruş", derbendî maaşı almaktadır.

Kayıtlarda "tımarlı süvarisi" olarak geçen hane reisinin senelik vergisi 325 kuruştur.

Yukarı Ovacık Köyü'nde bir "kara işçi" kara işçilikten 150 kuruş gelir elde etmiştir.

339 İnce, Şimşir ... agm, s.12.

340 Derbentçi, Tanzimat'tan evvel geçit yerlerini muhafaza edenler hakkında kullanılan bir tabirdir. Askerlik yollarının muhafazası, ticaret yollarının selâmetinin temin edilmesi için köprücüler, suyuolcular gibi derbentçiler de kullanılırdı. (Pakalın, age, C.I, s.425)

Burgucu köyünden “lüleci”³⁴¹ olup erbabı ziraat ve lülecilikten 150 kuruş gelir elde eden bir lüleci yanında İmanlar köyünden Musluoğlu İbrahim bin Halil de “erbabı ziraat”ten olup lülecilikten 150 kuruş gelir elde eden ikinci bir lüleci konumundadır.³⁴²

Çoğullu köyünde mesleği hem eskici hem de saraç olan bir hane reisinin “eskicilik”ten kazancı 100 kuruştur.

Burada başka önemli bir husus, köylerdeki birçok hane sahibinin oğlunun veya kardeşinin özellikle İstanbul’a veya başka yerlere gidip değişik işlerde çalışarak gelir elde etmeleridir. İlginçtir ki; Aktaş Kurtları, Haşad, Elviran ve Samat gibi bazı köylerin hane mensuplarının İstanbul’da kayıkcılıktan gelir elde ettikleri, kayıtlarda yer almaktadır. “Hamlacı”³⁴³ olarak kayıtlarda yer alan hane reisinin “kayıcılık”tan 200 kuruş geliri olduğu görülmektedir.

Ayrıca “temürcülük”ten meslek geliri elde eden kimseler de mevcuttur. Bunların dışında “aşçılık”, “perdahçılık”, “çameşûyculuk”, “eyecilik”, “dökümane’de -çalışmak-“ gibi işler gelir.

Daha önce dile getirilen Kandak, Aktaş Kurtları, Haşad, Viranbaşı, Davutbeyli, Elviran, Temürciler, Asbarca(!), Karacadağ, Örenbaşı, Kurtlar köylerinden yetmiş iki kişi İzmit’te hamal olarak çalışmakta ve vergisini ödemektedir.³⁴⁴ (Bk. 1234-1240)

III. TEMETTUAT DEFTERLERİNE GÖRE GERED’DE VERGİLER

A.Genel Bilgiler

Temettu; Arapça “kâr etmek, kazanma, fayda”³⁴⁵ anlamlarına gelmektedir.

Temettuat vergisiyse tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergidir. Temettuat vergisinin esası H.1241 (M.1825) tarihinde Sultan II. Mahmut zamanında kurulan ihtisab resmidir. İhtisab resmi ise “Şehriye-i dekâkin” ve “Yevmiye-i dekâkin” adıyla anılan vergilerle bütün yiyecek, içecek, giyecek vs. muhtelif adlarla ve başka başka tarifelerle alınan müteferrik ve mütenevvi vergilerden ibarettir.³⁴⁶

Temettü vergisinin adı daha sonra “Kazanç Vergisi”ne çevrilmiştir.

Temettuat vergi sistemine göre mükellef tayin edilen vergiyi ödemekle yükümlüdür.³⁴⁷

Buna göre:

Azamî (Kuruş)	Asgarî (Kuruş)	
200	25	Su ve yel değirmenleri
300	20	Mimarlar ve mühendisler, kalfalar, emanetçiler
250	10	Ticaretgâh ve imalâthanelerdeki ustabaşları
100	5	Arabacılar, sürücüler

vergi ödeyeceklerdir.

341 Lüle, 1. Bükülmüş, dürülmüş şey, 2. Tütün çubuğu, pipo, nargile vb.nin ucuna takılan, tütün konulan yuva, 3. Musluksuz su borusu. Lüleci; çubuk, nargile, pipo ve benzerinde kullanılan lüleyi yapan kimse. Lülecilik; lüle taşı işçiliği. Bk. Türkçe Sözlük, C.2, s.1474.

342 Lüleci denildiğinde akla ilk gelen lületaşı işleyen sanatkârlardır. Gerede civarında lületaşının olmaması, bu sanatkârların lületaşından başka bir işle uğraştıklarını göstermektedir. Yukarıda bahsedilen her iki hane reisi zaten ziraatçıdır. Ek iş olarak su borusu yerleştirme sanatkârları olmaları ihtimali söz konusu olabilir.

343 Hamlacı, sandal ve kayıklarda kürek çekenler hakkında kullanılan bir tabirdir. Eskiden saray kayıtlarında kürek çeken “hamlacılar” vardı. (Bk. Pakalın, age, C.I, s.719)

344 BOA. ML. VRD. TMT, D, No.3934.

345 Devellioğlu, age, s.1288.

346 Pakalın, age, C.3, s.453.

347 Pakalın, age, C.3, s.455.

Tanzimat devrinden önce değişik adlarla anılan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi için hane reislerinin gelirlerinin tespiti maksadıyla yapılan temettu sayımları, XIX. yüzyıl ortaları Osmanlı sosyal ve iktisadî tarihi için fevkalâde kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir.³⁴⁸

Temettuat sayımlarının yapıldığı 1260 yılında, yönetim olarak Bolu eyaletine bağlı bir kaza olan Gere de’de, dönemin diğer kazalarında olduğu gibi maliye teşkilatlanması, yönetim teşkilatı ile benzerlik göstermektedir. Prensip olarak kazaların ileri gelenleri arasından seçilip atanan kaza müdürleri, kaza meclisinin de yardımıyla kazanın vergi mükellefiyetlerinin bütün bölge hanelerine dağıtımından ve vergilerin toplanıp eyalet merkezine ulaştırılmasından sorumludurlar. Buna ilaveten köylerde, kaza müdürüne karşı sorumlulukları olanlar muhtarlar ve imamlardır. Nitekim vergi miktarlarını gösteren temettuat defterlerinde bu görevlilerin mühürleri bulunmaktadır.

Daha önce değinildiği üzere Tanzimat’ta, herkese geliri oranında vergi yüklenmesi için çalışmalara başlanmıştır. Bu bağlamda, defterlere vergi mükellefi kaydedilirken geçen yılın vergi oranlarının altına düşülmemesine de dikkat edilerek bütün yerleşim birimlerine vergi tahakkuk ettirilmiştir. Ayrıca dönemin vergi anlayışına göre vergi mükellefiyeti, “*an cemaatin*” biçiminde belirlenmiştir.³⁴⁹ Osmanlı Devleti’nde vergi tabiri ile ifade edilen “*an cemaatin vergisi*” emlak ve temettu vergileridir.³⁵⁰ Bu verginin alınmasında matrah köydür. Tanzimat öncesinde çok değişik türleri bulunan “*örfi tekâlif*” 1840 yılında kaldırılmış ve bunların yerine “*vergi*”, “*an cemaatin vergi*”, “*komşuca alınan vergi*” gibi isimlerle anılan tek bir vergi sistemi getirilmiştir.³⁵¹ Devletçe kazadan istenen toplam vergi, hanelerin malî gücüne göre hesaplanmaktadır. Memleketin erkek nüfus veya hanesi üzerine taksim edilerek tevzi’ defterleri düzenlenip bu paranın 2 taksitte alınması usulüdür.³⁵²

Vergi tahakkuku şu şekilde yapılmaktadır: Her sene verginin tevzi’ (dağıtım) zamanı geldiğinde kaza meclislerinde ayrı ayrı pusulalar düzenlenir, köy ve mahallelere toplam vergi borçları bildirilirdi. İmamlar, muhtarlar veya papazlar, kaza meclislerinden gelen vergi pusulasında yazılı olan tutarı, herkesin malî gücüne göre ve “*hoşnut-i umumi*” ile aralarında paylaştırır; herkesin payına düşeni, vergi defterindeki isim altına kaydederlerdi.³⁵³ Bu arada vergi, malî senenin başı olan mart ayında toplanır, vergi mükelleflerinin ellerine senelik verginin miktarını gösteren bir senet verilir ve iki taksitle ödenecek meblağlar mahkeme sicillerine kaydedilirdi.³⁵⁴

Tanzimattan sonra H. 1255 (M.1839) senesinden 1275 (1858) senesine kadar yirmi sene temettu vergisi an-cemaatin tevzi’ olunan verginin bir bölümüdür. 1275 tarihli Tahrir Talimatı gereğince herkesin emlak, arazi ve senelik kazancı üzerine otuz vergi konulmuştur.³⁵⁵

1295 (1880) tarihli Emlak ve Ağnam ve Aşar Kararnamesi’nde temettu vergisi ticaret, sanat ve hırfet³⁵⁶ ile meşgul olanların senelik kazançlarından belirli bir nispet üzerinden alınan vergidir.³⁵⁷ Bunun miktarı gereğine göre padişah emrinde azaltılıp çoğaltılabilecek şekilde yazılı olduğundan o seneden itibaren temettu vergisi nispeti ve 1303 (1885) senesinde binde elliye çıkarılmış ve önceden yalnız ticaret ve sanat sahiplerinden alınan bu vergi sonradan maaş sahiplerini de kapsamıştır.³⁵⁸

348 Kütükoğlu, agm, s.395.

349 Abdullatif Şener, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, İşaret Yay, İstanbul, 1990, s.94.

350 Kayhan, agt, s.98.

351 Şener, *Tanzimat Dönemi Vergi Reformları*, s.260.

352 Şener, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi*, s. 94.

353 Şener, age, s.100.

354 Adnan Kaygusuz, *Kütahya Sancağı Temettuat Defterleri*, DPÜ, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2001,s.11.

355 Pakalın, age, C.3, s.453.

356 Hırfet, sanat, kazanç ve esnaf işi olarak tanımlanmıştır. Bk. Özön, age, s.327.

357 Doğan, agt, s.7.

358 Doğan, agt, s.7.

Osmanlı Devleti'nde kişinin yaptığı iş her ne olursa olsun bu işi bir dükkan açmadan bile yapsa (günlük yevmiye ile) çalışan bir hane reisinin kazancı vergilendirilmiştir.³⁵⁹

O dönemde Gerede bölgesi defterlerine kaydedilen vergiler şunlardır; vergü-yi mahsusası, aşar, ağnam resmi ve gayrimüslimlerden alınan cizye.

1. Vergü-yi Muhassasa

“Vergü-yi mahsusası” aslen Tanzimat öncesinde pek çok örf-i vergilere dayanan ve “vergi” adı verilen yeni verginin diğer adıdır.³⁶⁰

Şöyle ki Tanzimat'tan sonra örfi tekliflerin birçoğu lağvolunduğu gibi bir kısmı da “vergi” adı altında toplu olarak alınmaya başlanmıştır.³⁶¹ Bölge kayıtlarında hanelere düşen vergü-yi mahsusası miktarları, her hanenin kaydedildiği alan içinde “sene-i sabıkada (geçen yıl) vergü-yi mahsusadan bir senede vermiş olduğu” başlığı altında rakamsal değerler olarak yazılmıştır. Geçen yılki vergü-yi mahsusası miktarı, “önceki yılın vergisinin esas alınması prensibi çerçevesinde”³⁶² bu yılın da vergi miktarını belirlemiştir.

Tablo 36: 1844 Yılında Gerede Kaza Merkezinde Senelik Vergi, Aşar ve Temettuat Gelirleri (Kuruş)

Mahalle	Senelik Vergi	Aşar	Temettuat Gelirleri	Hane Sayısı
Demirciler	14.851.5	669	59.527.5	101
Kabiller	6305	229	20216	46
Orta	13.222.5	805.5	47.908.5	116
Kitirler	7998.5	521.5	29.364	62
Seviller	14135	537.5	55.494.5	108
Toplam	56.512.5	2762.5	212.510.5	433

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kaza merkezinde bitkisel üretimin azlığı dolayısıyla tahakkuk ettirilen aşar vergisi beş mahallede 2762.5 kuruştur. Beş mahallede senelik vergi 56.512.5 kuruş olarak kaydedilmiştir. Mahallelerin temettuatları ise 212.510.5 kuruş olup en fazla temettuat Demirciler Mahallesi'nde yazılmıştır.

Gerede'nin 98 köy halkından vergi yükümlüsü 1865 kişinin vergü-yi mahsusası (muhassasası) 219.965.5 kuruştur.

2. Aşar Vergisi

Bölgedekilerin ödemekle mükellef olduğu diğer bir vergi de aşardır. Bu vergi, “şer'an mahsulden alınması gereken vergidir ki mahsulün onda biridir.” Genellikle aynı olarak toplanmıştır. Tanzimat döneminden önce aşar merkezi hükümetin devlet hazinesine ait bir geliri olarak iltizam³⁶³ usulü ile (ürünün yarısından 1/10'una kadar) çeşitli oranlarda alınan bir vergi iken ³⁶⁴ sadece Tanzimat'ın ilk üç yılında iltizam usulü ile toplanmamıştır. 1260 yılında, bu vergi yeniden iltizam usulü ile toplanmış olmalıdır.³⁶⁵

359 Ayşe Özdemir Kızılkın, *Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme*, DPÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, S.20, Nisan 2008, s.62.

360 Yalçın, agm, s.76.

361 I. Türkiye Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi, age, s.68.

362 Adıyeye, XIX. Yüzyılda Milas... s.163

363 İltizam, devlete ait emvalden bazılarını tahsili kefil gösterilmek ve bedeli muayyen taksitlerde ödenmek üzere alınması yerinde kullanılır bir tabirdir. (Bk. Pakalın, age, C.II, s. 57) Mültezim ise bir köy veya kasabanın devlet varidatını (gelirini) deruhte ve iltizam edip buna mukabil hazineye maktuen para veren kimse hakkında kullanılan bir tabirdir. (Bk. Pakalın, age, C.II, s.613)

364 Şener, *Tanzimat Dönemi Vergi Reformları*, s.121.

365 Yalçın, agm, s.78.

Defterlerde geçen aşar vergisi kayıtları, 1841'den başlayarak Tanzimat'ın uygulandığı yerde gayrisafi tarımsal üretimin % 10'unun alınmasına ilişkin Meclis-i Vükelâ kararını doğrulamaktadır. Bu verginin tahsilinin köylüye getirdiği diğer bir sorumluluk da alınan aynı vergi miktarının harmandan ambara köylü tarafından ücretsiz taşınması zorunluluğudur. Çiftçinin, o yıl ödeyeceği aşar vergisi alınmadan ürününü harmandan kaldırması da yasaktır. 1843-1847 arasında aşar vergisi gelirlerinin bulunan mahallin müdürleri veya ileri gelenlerine maktuen (götürü olarak toptan) ihalesi yapılmış verginin ikişer yıllık iltizam usulüyle toplanması kararlaştırılmıştır.³⁶⁶

Öşür, bir sene içerisinde hasılatı yapılan ürünlerden alınmaktaydı. Biçilen ürünler önce “*Beylik*” adı verilen harmanda toplanır ve muhassil gelmeden bu harmana dokunulmazdı. Aynı olarak öşre tabi tutulan ürünlere yalnızca 1844 senesinin temettuat defterlerinde rastlanmaktadır. Hane reisinin sol üst köşesine kaydedilen bu ürünlerin isimlerinin altına o sene içerisinde kaldırılan ürünün ağırlığının ne kadar olduğu yazılmaktaydı. Esas olarak alınan ağırlık ölçü birimi “kile”dir. Kile olarak belirtilen rakamın altına da adı geçen üründen alınacak vergi kaydedilmiştir. Öşür verilen mahsul birden fazlaysa bu öşürler toplanarak tekrar yazılmıştır. Bu toplamın altına da hane reisinin hayvanı varsa mükellef olduğu “aded-i ağnam” isimli vergi de ayrıca eklenmiştir.³⁶⁷

Ülkede her üründen veya hayvandan farklı bölgelerde farklı oranlarda vergi tahsil edilmiştir.³⁶⁸

Gerede kazasının 98 köyünde halkın ödeyeceği aşar vergisi 1260 tarihi itibarıyla 49.048.5 kuruştur.

3.Ağnam Resmi

Arapça ganem (koyun) kelimesinin çoğulu olan ağnam kelimesinden adını alan bu vergi, “Osmanlı maliyesinde koyun ve keçilerden alınan şer’i nitelikli bir vergi olarak kavramlaşmıştır.”³⁶⁹

Tanzimat'ın ilânından sonra da bir süre “adet-i ağnam ve ondalık ağnam resimleri ile yaylak-kışlak ve otlak resimlerinin tamamen kalkmadığı” anlaşılmaktadır.³⁷⁰

Ağnam vergisi, Tanzimat'ın ilk yıllarında devlet görevlilerince idare edilmiş, 1268 (M.1851-1852)'den itibaren bir kısmı aynı, bir kısmı da bedel olarak iltizama verilmiştir. Ağnam resmi, 1274 (M.1857-1858)'e kadar hayvandan elde edilen gelirden değil hayvan varlığı (servet) üzerinden alınmıştır.³⁷¹

Gerede halkının ödeyeceği adet-i ağnam vergisi 1260 tarihi itibarıyla 2576 kuruştur.

4.Cizye

Tekâlif-i Şer’iye’den olan cizye yalnız gayrimüslimlerin buluş çağına ermiş olan erkek nüfusundan, ekonomik gücüne göre âlâ (60 kuruş), evsat (30 kuruş) ve edna (15 kuruş) olmak üzere 3 şekilde alınan bir baş vergisidir. Bu vergiden yaşlı, sakat ve çocuklar muaftır.

1844 yılında yazılan temettuat defterlerinin gayrimüslim kayıtlarının genellikle ayrı defterlerde tutulduğu bilinmektedir.

1260 yılı Gerede Temettuat Defterleri'nde gayrimüslim kaydına, dolayısıyla cizye yükümlüsüne rastlanmamıştır. Bu durum yerleşim yerleri içinde gayrimüslim ahalinin olmadığını göstermektedir. Ancak Cizye Defterinde 1844 yılı için âlâ (yüksek) 1, evsat (orta) 11, ve edna (düşük) 14 olmak üzere toplam 26 cizye yükümlüsü verilmiştir.³⁷² (Bk. s. 45)

366 Şener, Tanzimat Dönemi Vergi Reformları., s.132; Yavuztürk, agt, s. 20

367 Şener, age, s.140.

368 Kızıllan, agm, s.60

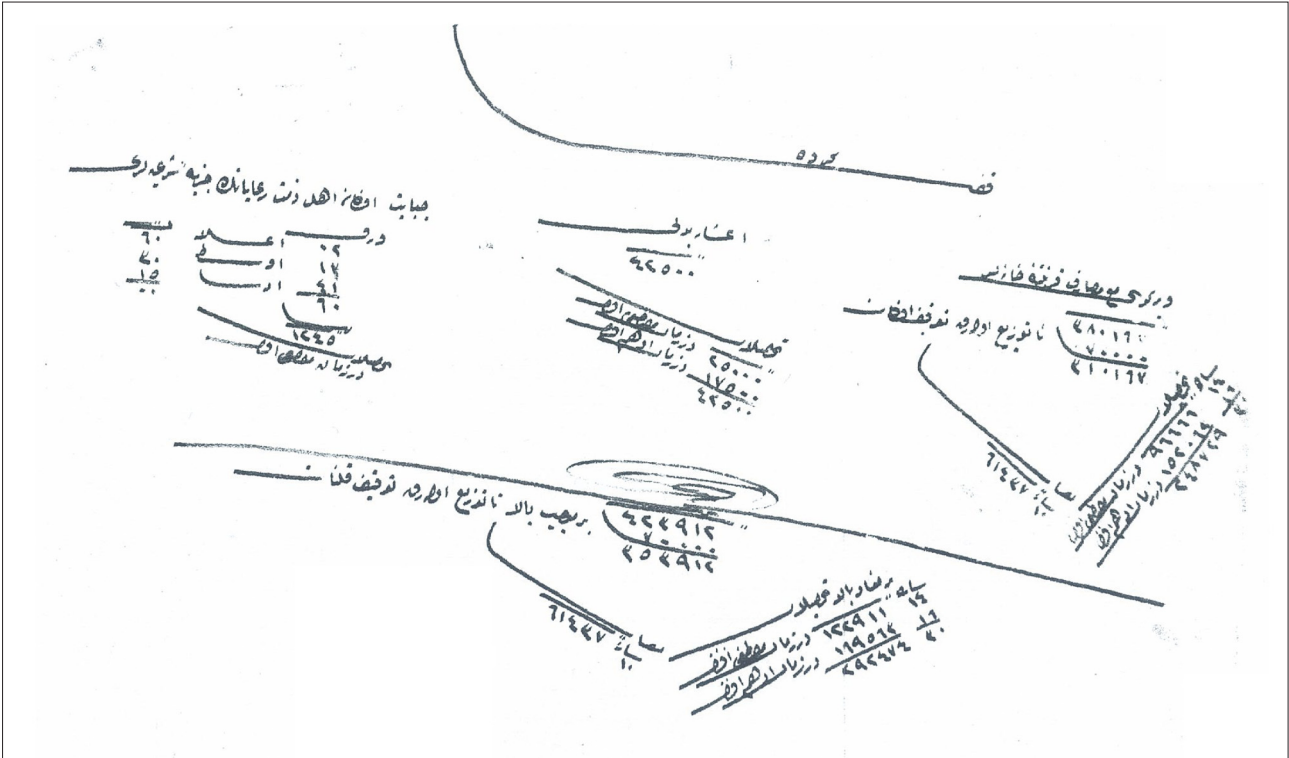
369 Şener, age, s.140.

370 Şener, age, s.140.

371 Şener, age, s.142.

372 BOA. Maliye Nezareti Cizye, D, No. 340, s.5.

1263 (M.1846) tarihini taşıyan diğer bir Cizye Defteri'nin³⁷³ başında "Kaza-i Gerede- Kaza-i Mezbûrda Bulunan Yabancı Reayâ³⁷⁴'nın Cizyeleri" ifadesi yer alırken "âlâ" 2 cizye yükümlüsüne 129 kuruş, "evsat" 17 cizye yükümlüsüne 621 kuruş, "ednâ" 41 cizye yükümlüsüne 1304 kuruş olmak üzere toplam 60 cizye yükümlüsüne de 2054 kuruş cizye tahakkuk ettirilmiştir. Yine 1263 tarihli bir diğer belgede³⁷⁵ "cibayet olunan zimmet reayanın cizye-i şer'iyeleri" başlığı altında "âlâ" 2 cizye yükümlüsü, "evsat" 17 cizye yükümlüsü ve "ednâ" 41 cizye yükümlüsüne âlâ (60 kuruş), evsat (30 kuruş) ve edna (15 kuruş) olmak üzere toplam 1245 kuruş yazılmıştır. Bu belgede yer alan cizye yükümlüsünün toplamı da 60 olup bu bilgilerin altına da "Tahsilât Der Zamanı Mustafa Efendi" notu düşülmüştür. Ancak her iki belgede yer alan bilgilerin aynı olma ihtimali akla gelmektedir.

Gerere vesâir kazaların karantina rûsumu, zecriye rûsumu, aşar ve cizye hasılatına havi defteri.
Kaynak: B.O.A., Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi, C.1, ML. VRD. D. 1546, 1263, Ca 1 s.1.

B.Gerede'de Toplam Vergi Yükü

Sanayi öncesi ekonomilerde vergilemenin gelir dağılımının temel mekanizmalarından biri olması sebebiyle gelirlerin vergiden sonra kişiler ve gruplar arasında dağılımı, bu kişi ve grupların vergi yüklerine bağlı olarak değişir.³⁷⁶

373 BOA. Maliye Nezareti Varidat Kalemi Cizye, D, No. 761, s.12-13.

374 Reaya terimi 19. yüzyılda genel olarak resmi anlamda Hristiyanlar için kullanılıyordu. Buna karşılık geçmişte din farklılığını gözetmeksizin tüm çiftçiler için kullanılmıştır. Oysa pratikte reaya özellikle Balkanlar'da Ortodoks Hristiyanlar- Bulgarlar, Rumlar, Sırlar ve Ulahlar- anlamlarına geliyordu. İlk defa 1831 Sayımı Bulgarlara etnik isimleriyle yer vermiştir. Sayım memurları nadiren gayrimüslimler, bir grup "reaya-yı millet-i selâse" olarak adlandırılıyorlardı. Bu ise eski Osmanlı geleneğinde ayrı olarak listelenenlerden daha sık olarak, üç "ulus"un Hristiyanları olan, Ortodokslar, Ermeniler ve Yahudilerdi. Bk. Karpat, age, s.154

375 BOA. Maliye Nezareti Varidat Muhasebesi, C.1, ML. VRD. D.1546, 1263. Ca 1, s.1.

376 Tevfik Güran, "19. Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri", İÜİF. Mecmuası, C.41, Sayı 1-4, Gür-ay Matbaacılık, İstanbul, 1985, s.315.

Yerleşim birimlerinin toplam hasılatı içinde toplam vergi payları, vergi yükü olarak hesaplanmıştır. Zuhurat gelir payı yüksek olanların vergi yükü de yüksek görülmektedir.

Gerede merkezinde ödenen vergilerin % 96.27'sini vergü-yi mahsusa, % 3.73'ünü aynî olarak öşür oluşturmaktadır. Nakden ödenen adet-i ağnam vergisi % 1'in altında olduğundan değerlendirmeye katılmamıştır. (Bk. tablo 36)

98 köye göre ise, ödenen vergilerin % 81.1'ini vergü-yi mahsusa, %18.0'ını öşür ve % 09'unu nakden ödenen adet-i ağnam oluşturur.

Hanelerin ödediği toplam vergileri, toplam gelirlerine oranlandığında gelirlerinin ortalama %31.44'ünü vergi olarak ödedikleri görülür.

Genel olarak vergü-yi mahsusa ve öşrün vergi yükünden fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Eğitim ve idarî hizmetlerde bulunanlardan ve herhangi bir mal varlığı olmayanlardan vergü-yi mahsusa alınmamaktadır.

DEMİRCİLER MAHALLESİ

DEMİRCİLER MAHALLESİ TEMETTU'ÂT DEFTERİNDE ADI GEÇEN ŞAHISLARIN LİSTESİ

- Hâne: 1 İbrahim Efendi bin Mehmet Emin
Hâne: 2 Tosunoğlu Salih bin Halil
Hâne: 3 İhtiyâroğlu el-Hâc Ahmed bin Hüseyin
Hâne: 4 Dergâh-ı âl-î kapucubaşlarından ve kazâ-i mezkûrun hânedân-ı mütehayyızanından devletlü el-Hâc Ahmed Ağa
Hâne: 5 OsmanBey bin Mehmed
Hâne: 6 Dâyi oğlu el-Hâc İbrahim bin Ahmed
Hâne: 7 Mîri-oğlu Salih bin Ahmed
Hâne: 8 Nakılcı-oğlu Ahmed bin Ali
Hâne: 9 Kalaycı Mustafa-oğlu Hâfiz Abdullah bin Mustafa
Hâne: 10 Kafasuz-oğlu Hâcî Hüseyin bin Ali
Hâne: 11 Diğer Kafasuz-oğlu Hâcî Mustafa bin Ali
Hâne: 12 Diğer Kafasuz-oğlu Sâlih bin Ali
Hâne: 13 Arabacı-oğlu Mustafa bin Mustafa
Hâne: 14 Nakib-oğlu Selim bin Abdullah
Hâne: 15 Ali Usta-oğlu Mehmed bin Ali
Hâne: 16 Çubukçu-oğlu İbrahim bin Ali
Hâne: 17 Çolak-oğlu Ahmed bin Ahmed
Hâne: 18 Yağlı-oğlu Ahmed bin Ahmed
Hâne: 19 Demirci-oğlu Süleyman bin Mehmed
Hâne: 20 Bodur-oğlu Molla Osman
Hâne: 21 Diğer Mirî-oğlu Osman
Hâne: 22 Eskici-oğlu Ahmed bin Ömer
Hâne: 23 Tayni-oğlu Ömer bin Ali
Hâne: 24 Diğer Tayni-oğlu Osman
Hâne: 25 Diğer Tayni-oğlu Mehmed
Hâne: 26 Güzel Ali oğlu Hüseyin
Hâne: 27 İnköylü Mehmed bin Mustafa
Hâne: 28 Eskici-oğlu Hâfiz Mustafa bin Salih
Hâne: 29 Eskici-oğlu Salih bin Salih
Hâne: 30 Hâcî Manak-oğlu Mehmed
Hâne: 31 Hâcî Maksud-oğlu Durmuş bin Ömer
Hâne: 32 Eskici-oğlu Osman
Hâne: 33 Etmekçi oğlu İbrahim
Hâne: 34 Etmekçi oğlu Mehmed bin İbrahim
Hâne: 35 Deli Ömer oğlu Ömer bin Ömer
Hâne: 36 Topal Memiş-oğlu Memiş bin Memiş
Hâne: 37 Mengenli oğlu Mehmed
Hâne: 38 Pabuççu Halil bin Ali
Hâne: 39 Demirci Mehmed bin Ömer
Hâne: 40 Eskici-oğlu Mehmed bin Hasan
Hâne: 41 Cuded-oğlu Halil b(boş)
Hâne: 42 Demirci-oğlu Kara Mehmed
Hâne: 43 Sağır oğlu Salih bin Salih
Hâne: 44 Balcıların Ahmed bin Mehmed
Hâne: 45 Kassâb Salih bin İbrahim
Hâne: 46 Saraç-oğlu sağır Ya'kub
Hâne: 47 Kahveci Veli b. (boş)
Hâne: 48 Berber Mehmed Efendi bin Mehmed
Hâne: 49 Kadir oğlu Ahmed bin Hasan
Hâne: 50 Çarukçu-oğlu Kadir bin Abdullah
Hâne: 51 Hayyal Mustafa oğlu Mehmed
Hâne: 52 Arnabud-oğlu Hüseyin
Hâne: 53 Çerkez-oğlu Emin bin Ahmed
Hâne: 54 Cin Ali-oğlu Mustafa bin Ali
Hâne: 55 Cin Ali-oğlu Hüseyin bin Ali
Hâne: 56 Yaylacı-oğlu Hasan bin Hüseyin
Hâne: 57 Yaylacı-oğlu Halil

- Hâne: 58 Çolak-oğlu A'rec Durmuş
Hâne: 59 HayracaAhmed-oğlu Ahmed bin Ahmed
Hâne: 60 Paterina-oğlu Halil bin Mehmed
Hâne: 61 Sıramenci-oğlu Ahmed bin Mehmed
Hâne: 62 Diğer Sıramenci-oğlu Halil bin Mehmed
Hâne: 63 Hâci Ömer-oğlu Hâci Halil
Hâne: 64 Musa-oğlu Ahmed
Hâne: 65 İnce Kara-oğlu Ömer bin Durmuş
Hâne: 66 Sert Ali-oğlu Mustafa bin İbrahim
Hâne: 67 Diğer Sert-Ali oğlu Salih
Hâne: 68 Küçük-oğlu Halil bin Ahmed
Hâne: 69 Diğer Tosun-oğlu Yunus bin Mustafa
Hâne: 70 Hâci Veli-oğlu Mehmed bin Veli
Hâne: 71 Kurt-oğlu Salih
Hâne: 72 Demirci / Daldaşşak-oğlu Osman bin Halil
Hâne: 73 Saraç Hüseyin-oğlu Hâfiz Hüseyin
Hâne: 74 Tülek-oğlu Osman b (boş)
Hâne: 75 Demircilerli Durak-oğlu Mehmed bin Ali
Hâne: 76 Değirmenci-oğlu Mehmed
Hâne: 77 Köle Musa-oğlu Ali bin Durmuş
Hâne: 78 Çapar Ahmed oğlu Ali bin Ahmed
Hâne: 79 Kalaycı Osman oğlu Halil
Hâne: 80 Güğercin-oğlu Memiş bin Hüseyin
Hâne: 81 Bozacı-oğlu Osman bin Ahmed
Hâne: 82 Muzlım-oğlu Mehmed bin Ahmed
Hâne: 83 Çonkarlı-oğlu Mustafa bin Mehmed
Hâne: 84 Dâyi-oğlu Emin bin Ahmed
Hâne: 85 Tobralı-oğlu Ömer bin Mustafa
Hâne: 86 Mahalle-i mezbürdan süvari zabıtı Ahmed Ağa
Hâne: 87 Hâci Şakir bin Abdullah
Hâne: 88 Teb'adan Arif bin Abdullah
Hâne: 89 Esir Ali-oğlu Seyyid Ali bin Ali
Hâne: 90 Kodalı-oğlu Emin
Hâne: 91 Ömer Kethüdâ-oğlu
Hâne: 92 Hâci Ömer-oğlu İbrahim bin Ömer
Hâne: 93 Mısırlıoğlu Emin bin Ömer
Hâne: 94 Boyacı Osman-oğlu Hüseyin bin Halil
Hâne: 95 Eskici-oğlu Mustafa bin Abdullah
Hâne: 96 Çırak Hasan-oğlu Ahmed bin Hasan
Hâne: 97 Telliöğlu Hâci Ahmed b. (boş)
Hâne: 98 Na'lband Hüseyin-oğlu Ömer bin Hüseyin
Hâne: 99 Tiryaki-oğlu Seyyid Ahmed b. (boş)
Hâne: 100 Çakmakçı-oğlu Salih bin Abdullah
Hâne: 101 Oruçöğlu Mehmed bin Mustafa'nın zevcesi Â'işe
Hâne: 102 Abdullah-oğlu Mustafa bin Abdullah

BİSMİLLAH

BOLU EYÂLETİ MÛLHEKÂTINDAN NEFS-İ BOLU KAZÂLARINDAN GEREDE KAZÂSİ DEMİRCİLER MAHALLESİ'NDE MUKİM AHÂLİNİN EMLÂK VE ARÂZÎ VE TEMETTU'LARINI MÛBEYYİN DEFTERDİR.

Hâne: 1

Numro: 1
İbrahim Efendi bin Mehmed Emin
Mahalle-i mezbûr imâmı idüğü

Mahalle-i mezbûr imâm ve hatîbi bulunduğundan sene-i sâbıkada vergü tarh olunmadığı.

A'şârı			
hınta	şâ'ir	kablucu	
keyl / fi : 6	keyl / fi : 5	keyl / fi : 4	
3	2	1	
guruş	guruş	guruş	
18	10	4	
cem'an yekûn			
guruş			tarla-yı mezkûr işbu altmışbir senesi gayr-ı mezrû' bulunduğu
32			mezrû ve gayr-ı mezrû' tarla
			dönüm
			16
			08_ mezrû', sene 60
			08
			hâsılât-ı senevîsi
			sene 60
			guruş
			297/ sene 60

etmekçi dükkânı

kıt'a

1

nısf hisseden bedel-i icâr-ı senevî

guruş

125 sene 60

ve nısfı dahi mahalle-i mezkûrdan Tellioglu Hâci Ahmed'in idüğü

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş

422

Hâne: 2

Numro: 1
Tosunoğlu Salih bin Halil
Erbâb-ı zırâ'atden

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu

guruş

350

A'şârı olarak sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu

hınta

keyl / fi : 6

3

guruş

18

cem'an yekûn

guruş

27.5

şâ'ir

keyl / fi : 5

1.5

guruş

7.5

kablucu

keyl / fi : 4

0.5

guruş

2

Numro 2

Ve oğlu Hâfız Halil

Debbâğ halifesi idüğü

İşbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûrun yirmi dönüm mikdârı mezrû' bulunduğu

mezrû ve gayr-ı mezrû' tarla

dönüm

25

17 mezrû', sene 60

08

hâsılât-ı senevîsi

sene 60

guruş

238.5

005.5

244

sene 61

guruş

745

048.5

793.5

şirket olarak zer' eylediği mahalle-i mezbûr ahâlisinden diğeri Tosunoğlu Yûnus'un tarlasından hâsılâtı

sağman câmûs

re's

1

hâsılât-ı senevîsi

guruş

40

düğe malak

re's

1

altmışiki senesinde

hâsılât alınacağı

erkek malak

re's

1

sağman kara sığır

re's

2

hâsılât-ı senevîsi

guruş

60 sene 60

GEREDE TEMETTUAAT DEFTERLERİ

dişi buzağı re's 1 altıbdört senesinde hâsılât alınacağı	erkek buzağı re's 1	kara sığır öküzü re's 2	bârgîr re's 1
nısf dükkân kıt'a 1 merkûmun oğlu iskân etmekte idüğü	kahve dükkânı kıt'a 1 bir hisseden bedel-i icâr-ı senevîsi guruş 15 sene 60 beş hissesi dahi Viranşehir kazasında Hattarcıoğlu vesâ'ir iştirâkleri Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 359 200 merkûmun zuhûrâtdan bir senede temettu'ı 300 debbâğ halifelîğinden oğlunun bir senede temettu'ı 859		
Hâne: 3	Numro: 1 İhtiyâröğlü el-Hâc Ahmed bin Hüseyin Mahalle-i mezbûr muhtârı idüğü		mezrû ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 17 tarla-yı mezkûr geçen altmış senesi ve işbu altmışbir senesi gay-ı mezrû' bulunduğ
Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı guruş 60			
sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 sene 60	düğe re's 1 altmışüç senesinde hâsılât alınacağı	dişi buzağı re's 1 altmışbdörtde hâsılât alınacağı	dükkân kıt'a 2 bedel-i icâr-ı senevî guruş 120 sene 60
	Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 150 100 zuhûrâtdan bir senede temettu'ı 250		
Hâne: 4	Numro: 1 Dergâh-ı âl-î kapucibaşlılarından ve kazâ-i mezkûrun hânedân-ı mütehayyızanından devletlü el-Hâc Ahmed Ağa Müdîr-i kazâ bulunduğ		
Mûmâ-ileyhin Gerede kurâlarından Yazıkara karyesinde vâki' bir bâb çiftliğinde merbût cem'an dörtyüz kırkbeş dönüm mikdârı tarlası mûmâ-ileyhin kendü zer' ettirmekte bulunduğ.			
Mûmâ-ileyhin Bolu kazâlarından Dörtdivân kazâsının Kônîk ve Akçaviran karyesinde vâki' bir bâb çiftliğinde merbût seksen dönüm tarlası olup ortakçılık ile zer' olunmakta.			
Vergü-yi muhassasından sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı guruş 611.5			
A'şâr olarak sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı hınta keyl / fi : 6 10 guruş 60 cem'an yekûn guruş 118	şâ'ır keyl / fi : 5 10 guruş 50	kablucu keyl / fi : 4 2 guruş 8	

Mûmâ-ileyhin Viranşehir Kazası'nın Pazaryeri'nde vakî bir bâb beş ocaklı âsiyâb
hâsılât-ı senevîsi

hınta	kabluca	
keyl	keyl	
58	371	
guruş	guruş	
392	1655	
cem'an yekûn		mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm
guruş		75 nefs-i şehir ve Hâcılar tarlaları
2047		<u>37</u> mezrû', sene 60
		38
		<u>38</u> mezrû', sene 61

Beyânâbâd Kazası'nda vakî âsiyâb

kıt'a		
8		
hâsılât-ı senevîsi		
hınta	karıklı	
keyl	keyl	
55	50	
guruş	guruş	
325	250	
cem'an yekûn		
guruş		
575		

sük-i sultânda vakî han ve dekâkin	etmekçi furunı dükkân	hammâm
kıt'a	kıt'a	kıt'a
4	1	1
bedel-i icâr-ı senevîsi	bedel-i icâr-ı senevîsi	bedel-i icâr-ı senevîsi
guruş	guruş	guruş
3250 / sene 60	250 / sene 60	300 / sene 60

âsiyâb	
kıt'a	
6	
hâsılât-ı senevîsi	
hınta	karıklı
keyl	keyl
350 / fi 6	375 / fi 5
guruş	guruş
1800	1665

araba bârgiri	binid esb	katırları	Mecmû'ından bir sene de temettu'ı
re's	re's	re's	guruş
2	3	4	8398

Hâne: 5 Numro: 1
Osman Bey bin Ahmed
Musin ve ihtiyâr idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir sene de i'tâ etmiş olduğu

guruş			
290			
A'sârı		mezrû ve gayr-ı mezrû' tarla	
hınta	şa'ir	dönüm	
keyl / fi : 6	keyl / fi : 5	58	
11.5	3	<u>29</u> mezrû', sene 60	
guruş	guruş	<u>29</u> mezrû', sene 61	
69	15	..	
cem'an yekûn		hâsılât-ı senevîsi	
guruş		sene 60	sene 61
83		guruş	guruş
		957	254
		<u>200</u>	<u>054</u> şeriki Araboğlu Osman hissesi
		757	200

Merkûmun Zağferanborlu kazasına tâbî'i Kukari karyesinde vâkî yedi dönüm tarlası olup tarla-yı mezkûr karye-i mezbûr ahâlîsinden Gögeç-oğlu Osman ma'rifetiyle zer' olunmakta olduğu.

sağman kara sığır	gayr-ı sağman kara sığır	düğe buzağı	erkek malak
re's	re's	re's	re's
2	1	1	1
hâsılât-ı senevîsi	altmışiki senesi	altmışüç senesinde	
guruş	hâsılât alınacağı	hâsılât alınacağı	
60 sene 60			

GEREDE TEMETTUAT DEFTERLERİ

bârgîr re's 1	dükkân kıt'a 2 bedel-i icâr-ı senevî guruş 30	âsiyâb kıt'a 1 bir hisseden hâsılât-ı senevîsi karıklı keyl / fi 5 35 guruş 150 sene 60 dört hissesi Dâyi Hâcı Ahmed'in	def'a âsiyâb kıt'a 1 bir hisseden hâsılât-ı senevîsi karıklı keyl / fi 5 8 guruş 40 sene 60
def'a dükkân kıt'a 1 bir hisseden bedel-i icâr-ı senevî guruş 24 sene 60 baki 4 hissesi dahi Dâyi oğlu vesâirlerin iştirakleri		üç hissesi dahi Ahmedler karyesinden Boyacı Bekir oğlunun ve sair iştirakleri	Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 1057 <u>0200</u> zuhûrâtdan temettu'ı 1257 — 1061 <u>0200</u> 1261

Hâne: 6	Numro: 1 Dâyi oğlu el-Hâc İbrahim bin Ahmed (*) Tarakçı esnâfindan idüğü		mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 8 geçen altmış ve işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûr gayr-ı mezrû' bulunduğu
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu guruş 60		
	düğe buzağı re's 1 altmışiki senesi hâsılât alınacağı	kahve dükkânı kıt'a 1 bir hisseden bedel-i icâr-ı senevîsi guruş 17 / sene 60 iki hissesi dahi mahalle-i mezbûrdan Kafasuz-oğlu'nun ve sair iştirakleri	
	dükkân kıt'a 2 bir hisseden bedel-i icâr-ı senevîsi guruş 24 /sene 60 iki hissesi dahi Kafasuz-oğlunun ve sair iştirakleri	def'a dükkân kıt'a 1 2 merkûm iskân etmekte olduğu Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 041 <u>150</u> merkûmun tarak ahz ve itâsından bir senede temettu'ı 191	

(*) Dâyizâde Hâcı İbrahim Efendi'ye "Taltifat İradeleri Katalogu 1325 Cilt XVI (994)" belgesine göre dördüncü rütbeden nişan-ı Osmanî itâsına mazhar olmuştur.

Hâne: 7	Numro: 1 Mîrî-oğlu Salih bin Ahmed Dikici esnâfindan idüğü		
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu guruş 250		
	sağman kara sığır re's 3 hâsılât-ı senevîsi guruş 90 / sene 60	düğe buzağı re's 1 altmışdört senesinde hâsılât alınacağı	erkek buzağı re's 1 kara sığır öküzü re's 2
			Bir senede temettu'ı guruş 090 <u>400</u> dikicilikten bir senede temettu'ı 490

Hâne: 8	Numro: 1 Nakılcı oğlu Ahmed bin Ali Bakkâl esnâfından idüğü	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 40 Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu 20_ mezzrû', sene 60 20 520 20_ mezzrû', sene 61 ..		
	Numro: 2 Ve biraderi Hâcî Mehmed Ashâb-ı zirâ'atden idüğü	hâsılât-ı senevîsi guruş 603 sene 60 344 sene 61 947		
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 sene 60	erkek buzağı re's 1	kara sığır öküzü re's 4	bârgîr re's 1 Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 0633 0600 merkûmun bakkâllıktan bir senede temettu' 0600 karındaşı merkûmun zuhûrâtdan bir senede temettu' 1833
Hâne: 9	Numro: 1 Kalaycı Mustafa oğlu Hâfız Abdullah bin Mustafa Kalaycı halîfesi idüğü Mahalle-i mezbûrun câmi'-i şerîfî mü'ezzini bulunduğundan sene-i sâbıkada vergü tarh olunmamış idüğü. A'şârı hınta keyl / fî 6 1 guruş 6 mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 6 2_ mezzrû', sene 60 4 hâsılât-ı senevîsi sene 60 guruş 60 06 54 işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûr gayr-ı mezrû' bulunduğu	sene 61 guruş şeriki kaza-i mezkûrdan Orta Mahalle'den Çadircı-oğlu Ali'nin hissesi tenzil ...		
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30	düğe re's 1 altmışüç senesinde hâsılât alınacağı	düğe buzağı re's 1 altmışüçdört senesinde hâsılât alınacağı	Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 084 100 zuhûrâtdan bir senede temettu' 184
Hâne: 10	Numro: 1 Kafasuz oğlu Hâcî Hüseyin bin Ali Debbâğ esnâfından idüğü Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 520 Numro 2 Oğlu Mehmed Emîn Erbab-ı zirâ'atden idüğü			

GEREDE TEMETTUAAT DEFTERLERİ

A'şârı olarak bir senede i'tâ eylediği

hınta	şâ'ir
keyl / fi 6	keyl / fi 5
2	5
guruş	guruş
12	25

mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla

dönüm
30
15 mezrû', sene 60
15
15 mezrû', sene 61
..

hâsılât-ı senevîsi

sene 60	sene 61
guruş	guruş
333	680.5
---	<u>151</u> şirket olarak zer' eylediği Kâbiller Mahallesi ahâlisinden Fınduk-oğlu İbrahim'in tarlasından hâsılâtı
333	831.5

sağman câmûs

re's
1
hâsılât-ı senevîsi
guruş
40

düğe malak

re's
1
altmışüç senesi
hâsılât alınacağı

sağman kara sığır

re's
1
hâsılât-ı senevîsi
guruş
30 sene 60

erkek buzağı

re's
1

kara sığır öküzü

re's
2

bârgîr

re's
1

debbâğ dükkânı

kıt'a
1
kendüsi iskân etmekte idüğü

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş
0403
1000 merkûmun debbâğlıktan temettu'ı
0300 oğlu merkûmun zûhûratdan temettu'ı
1703

Hâne: 11

Numro: 1

Diğer Kafasuz-oğlu Hâcî Mustafa bin Ali
Debbâğ esnâfından idüğü
Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu
guruş
520

mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla

dönüm
9
4 mezrû', sene 60
5
5 mezrû', sene 61
..

Numro 2

Oğlu Mehmed
Debbâğ çırağı

hâsılât-ı senevîsi
guruş
102.5 sene 60
032.5 sene 61
135

A'şârı

hınta	şâ'ir
keyl / fi : 6	keyl / fi : 5
1	1
guruş	guruş
6	5

cem'an yekûn

guruş
11

sağman inek

re's
2
hâsılât-ı senevîsi
guruş
60 sene 60

düğe buzağı

re's
1
altmışüç senesi hâsılât alınacağı

erkek buzağı

re's
1

bârgîr

re's
1

debbâğ dükkânı

kıt'a
1
kendü iskân etmekte olduğu

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş
0195
1200 debbâğlıktan bir senede temettu'ı
0200 oğlu merkûmun çırağlıktan temettu'ı
1595
162.5
1200
0200
1562.5

Hâne: 12	Numro: 1 Diğer Kafasuz-oğlu Sâlih bin Ali Debbâğ halifesi idüğü			
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 100		mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 4 geçen altmış ve işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûr gayr-ı mezrû' bulunduğu	
	Merkûmun sâkin olduğu hânesi ve dört dönüm gayr-ı mezrû' tarlasından mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat halifelik ile geçinmekte olduğu		Bir senede temettu' guruş 300	
Hâne: 13	Numro: 1 Arabacı-oğlu Mustafa bin Mustafa Kantarcı idüğü			
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 100			
	Numro 2 Oğlu İbrahim Rençber tâifesi idüğü			
	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 10 <u>03</u> mezrû', sene 60 07 <u>01</u> mezrû', sene 61 06 hâsılât-ı senevîsi sene 60 guruş 70 <u>16</u> 54	sene 61 guruş 65 <u>....</u> şeriki kazâ-i mezkûr kurâlarından Yelkenler karyesinden Debbâğ-oğlu Mustafa'nın hissesi tenzîl. 65		
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 / sene 60	düğe re's 1 altmışüç senesi hâsılât alınacağı	bârgîr re's 1	Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 084 200 kantarcılıktan temettu' <u>100</u> oğlu merkûmun hissesi 384
Hâne: 14	Numro: 1 Nakib oğlu Selim bin Abdullah Tarak iştirâcısı idüğü			
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 40			
	Merkûm Kitirler Mahallesi'nde Hancı Hâcî Mustafa'nın dükkânında 50 guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte olduğu			
	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 20 <u>10</u> mezrû', sene 60 10 <u>10</u> mezrû', sene 61 .. hâsılât-ı senevîsi sene 60 guruş 108 <u>....</u> 108	sene 61 guruş 389 <u>....</u> şerikleri kazâ-i mezkûr kurâlarından Nuhviran karyesinden Kara Haliloğlu Halil ve Akçaoğlu ise de kat'ı matar olduğundan hâsıl olmadıkları 389		
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 / sene 60	dişi buzağı re's 1 altmışüç senesi hâsılât alınacağı		Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 138 <u>100</u> tarakçılıktan bir senede temettu' 238

Hâne: 15	Numro: 1 Ali Usta oğlu Mehmed bin Ali Kalaycı esnâfından idüğü				
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 350				mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 5 5 mezrû', sene 60 .. işbu altmışbir senesi dahi mezrû' bulunduğu hâsılât-ı senevîsi guruş 108 sene 60 169 sene 61 277
	A'sârı hınta keyl / fi 6 2 guruş 12				
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 sene 60	erkek buzağı re's 1	kara sığır öküzü re's 2	bârgır re's 1	arı kovanı aded 1 hâsılâtı guruş 5
	dükkân kıt'a 1 kendü iskân etmekte idüğü				Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 143 500 esnâflıktan bir senede temettu' 643

Hâne: 16	Numro: 1 Çubukçu oğlu İbrahim bin Ali Çubukçu esnâfından idüğü				
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 100				mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 4
	arı kovanı aded 3 hâsılât-ı senevîsi guruş 15 / sene 60				geçen altmış ve işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûrun gayr-ı mezrû' bulunduğu
	Merkûmun sâkin olduğu hânesi ve dört dönüm gayr-ı mezrû' tarla ve üç aded arı kovanından mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat çubukçuluk san'atiyle geçinmekte olduğu.				Merkûmun bir senede temettu' guruş 015 200 merkûmun çubukçuluktan bir senede temettu' 215

Hâne: 17	Numro: 1 Çolak-oğlu Hasan bin Osman Duhâncı esnâfından idüğü				
	Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 140				
	Merkûm müdür-i kazâ el-Hâc Ahmed Ağa'nın dükkânında 50 guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte olduğu				
	Merkûmun Dörtdivân kazasına tâbî' Yakakaya karyesinde vakı' onbeş dönüm mikdârı tarlası olup tarla-yı mezkûru karye-i mezkûrdan Kıvırcıoğlu İsmail ma'rifetiyle zer' olunmakta olduğu.				
	A'sârı hınta keyl / fi 6 0.5 guruş 3 cem'an yekûn guruş 7	kabluca keyl / fi 4 1 guruş 4			

mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla
dönüm

13

03 mezrû', sene 60

10

03 mezrû', sene 61

07

hâsılât-ı senevîsi

sene 60

sene 61

guruş

guruş

87

103

16

... şerîki kazâ-i mezkûr kur'âlarından Uçbar karyesinden Taratğan-oğlu Hasan'ın hissesi tenzil

71

103

sağman kara sığır

düğe

erkek buzağı

re's

re's

re's

1

1

1

hâsılât-ı senevîsi

altmışiki senesi hâsılât alınacağı

guruş

30 / sene 60

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş

091

400 duhâncı esnâflığından bir senede temettu'ı

491

101

400

501

Hâne: 18

Numro: 1

Yağlı-oğlu Ahmed bin Ahmed

Dikici esnâfından idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu

guruş

350

Merküm Hâcı Musa oğlunun dükkânında elli guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte olduğu

sağman kara sığır

erkek buzağı

re's

re's

Bir senede temettu'ı

1

1

guruş

hâsılât-ı senevîsi

guruş

30 / sene 60

030

470 dikici esnâflığından bir senede temettu'ı

500

Hâne: 19

Numro: 1

Demirci oğlu Süleyman bin Mehmed

Demirci esnâfından idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu

guruş

290

Numro: 3

Oğlu Ahmed

Demirci halîfesi

Numro : 4

Diğer oğlu Halil

Demirci çırağı

Merküm Tekye Vakfı olarak dükkânında otuz guruş bedel-i icrî senevî ile iskân etmekte olduğu.

Merkümün Çağa Kazâsı'na tâbî' Şahneler ve İbricak karyesinde vâki' yedi dönüm mikdârı olup İbricak karyesinde Hâcı Akgüloğlu Mustafa ve Köse Osmanoğlu Mehmed'in ma'rifetleriyle zer' olunmakta idüğü.

sağman kara sığır

düğe buzağı

erkek buzağı

bârgîr

re's

re's

re's

re's

2

3

1

1

hâsılât-ı senevîsi

iki re'sinden altmışiki senesinde

guruş

ve bir re'sinden altmışdört

60 / sene 60

senesinde hâsılât alınacağı

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş

060

400 demirci esnâflığından bir senede temettu'ı

200 oğlu Ahmed'in demirci halifeliğinden temettu'ı

050 diğer oğlu Halil'in demirci çıraklığından

710

Hâne: 20 Numro: 1
Bodur-oğlu Molla Osman
Debbâğ halifesi idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı
guruş
250

mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla
dönüm
2
2 mezrû', sene 60

altmışbir senesi gayr-ı mezrû olduğı
hâsılât-ı senevîsi
sene 60
guruş
11

05.5 şeriki kazâ-i mezkûr kurâlarından Demirciler karyesinden Hatib-oğlu Mehmed'in hissesi tenzil
05.5

sağman kara sığır
re's
2
hâsılât-ı senevîsi
guruş
60 /sene 60

düğe buzağı
re's
1

erkek buzağı
re's
1

altmışdörtde hâsılât alınacağı

Mecmû'ından bir senede temettu'ı

guruş
065.5

500 halifelikden bir senede temettu'ı
565.5

Hâne: 21 Numro: 1
Diğer Mirî oğlu Osman
Posta sürücüsü idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı
guruş
80

Öşrü
sene 60
guruş
1

sağman kara sığır
re's
1
hâsılât-ı senevîsi
guruş
30 / sene 60

düğe buzağı
re's
1

erkek buzağı
re's
1

altmışiki senesinde
hâsılât alınacağı

Bir senede temettu'ı

guruş
030

300 sürücülükden bir senede temettu'ı
330

Hâne: 22 Numro: 1
Eskici-oğlu Ahmed bin Ömer
Eskici tâifesinden idüğü

Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğı
guruş
40

Numro 2
Oğlu Ömer
Eskici

Merkûm Sofiler karyesinden Oruç-oğlu Mustafa'nın dükkânında 30 guruş icâre ile iskân etmekte olduğı.

Merkûmun sâkin olduğı hânesinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat eskicilik ile geçinmekde olduğı bir senede

temettu'ı
guruş

150

050 oğlu merkûmun bir senede temettu'ı

200

- Hâne: 23 Numro: 1
Taynioğlu Ömer bin Ali
Semerci esnâfindan idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu
guruş
250
- Merküm müdür-i kazâ el-Hâc Ahmed Ağa'nın dükkânında 50 guruş bedel-i îcâr-ı senevîsi ile iskân etmekde olduğu
sağman inek	erkek buzağı
re's	re's
2	1
- hâsılât-ı senevîsi
guruş
60 / sene 60
- Merkümün sâkin olduğu hânesi ve iki re's ineğinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat semercilik ile geçinmekde olduğu
bir senede temettu'ı
guruş
060
400 semercilik esnâflığından bir senede temettu'ı
460
- Hâne: 24 Numro: 1
Diğer Tayni oğlu Osman
Semerci esnâfindan idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu
guruş
100
- Merküm müdür-i kazâ el-Hâc Ahmed Ağa'nın dükkânında 50 guruş bedel-i îcâr-ı senevîsi ile iskân etmekde olduğu
- Merkümün sâkin olduğu hânesinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat semercilik ile geçinmekde olduğu
Bir senede temettu'ı
guruş
350
- Hâne: 25 Numro: 1
Diğer Tayni oğlu Mehmed
Çilingir ustası idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu
guruş
140
- Merküm müdür-i kazâ el-Hâc Ahmed Ağa'nın dükkânında 50 guruş bedel-i îcâr-ı senevîsi ile iskân etmekde olduğu
- Merkümün sâkin olduğu hânesinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat çilingirlik ile geçinmekde olduğu
Bir senede temettu'ı
guruş
400
- Hâne: 26 Numro: 1
Güzel Ali oğlu Hüseyin
Yevm-i pazarda yemiş ahz ve itâsı eylediği
	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla
dönüm |
|--|--|
- Sene-i sâbıkada vergü-yi muhassasadan bir senede itâ etmiş olduğu
guruş
40
	6
geçen altmış ve işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûrun gayr-ı mezrû' bulunduğu |
|--|--|
- Merkümün sâkin olduğu hânesinden ve altı dönüm gayr-ı mezrû' tarlasından mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat yevm-i pazar yemiş ahz ve itâsı ile geçinmekde olduğu.
	Bir senede temettu'ı
guruş
300 |
|--|--------------------------------------|
- Hâne: 27 Numro: 1
İnköylü Mehmed bin Mustafa
Debbâğ esnâfindan idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğu
guruş
140

GEREDE TEMETTUAAT DEFTERLERİ

sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 /sene 60	dişi buzağı re's 1 altmışdörtde hâsılât alınacağı	debbâğ dükkânında hisse-i şâyia'sı kendüsi iskân etmekte olduğu	
		Bir senede temettu'ı guruş 030 670 debbâğlıktan bir senede temettu'ı 700	
Hâne: 28	Numro: 1 Eskici oğlu Hâfız Mustafa bin Salih Değirmenci tâifesi olduğu Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 100 âsıyâb kıt'a 1 bir hisseden bedel-i îcâr-ı senevî guruş 37.5 sene 60 altı hisse dahi Kitirler Mahallesi'nden Hâci Kıyasoğlu Ömer Ağa vesâ'ir iştirâkleri	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 2 2_ mezrû', sene 61 - tarla-yı mezkûr geçen altmış senesi gayr-ı mezrû' olduğu hâsılât-ı senevîsi sene 61 guruş 54 05.5 48.5	
	sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 / sene 60	Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 067.5 382.5 değirmencilikten bir senede temettu'ı 450	
Hâne: 29	Numro: 1 Eskici-oğlu Salih bin Salih Dikici halîfesi idüğü Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 40 âsıyâb / altı hissesi dahi Ömer Ağa vesâ'ir iştirâkleri kıt'a 1 bir hisseden bedel-i îcâr-ı senevî guruş 37.5 sene 60	Bir senede temettu'ı guruş 037.5 162.5 halîfelikten bir senede temettu'ı 200	
Hâne: 30	Numro: 1 Hâci Manak oğlu Mehmed Kassâb tâ'ifesinden idüğü Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu guruş 60 Aş'arı hınta keyl / ft 6 1 guruş 6	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 11 08_ mezrû', sene 60 03 işbu altmışbir senesi tarla-yı mezkûr gayr-ı mezrû' bulunduğu hâsılât-ı senevîsi sene 60 guruş 60 06 şeriki kazâ-i mezkûr kurûlâlarından Yazıkara karyesinden Âlîşan'ın hissesi tenzil 54	
	sağman kara sığır re's 2 hâsılât-ı senevîsi guruş 60 /sene 60	dişi düve re's 1 altmışüç senesi hâsılât alınacağı	erkek buzağı re's 1 bârgir re's 1 Mecmû'ından bir senede temettu'ı guruş 114 300 kassâblıktan bir senede temettu'ı 414

- Hâne: 31 Numro: 1
Hâci Maksud-oğlu Durmuş bin Ömer
Musin ve ihtiyâr idüğü
- Merküm musin ve ihtiyâr idüğünden sene-i sâbıkada vergü tarh olunmadığı
- Numro : 2
Oğlu Salih
Demirci halifesi idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu
guruş
40
- Oğlu merkümün sâkin olduğu hânesinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat demirci halifeligi ile geçinmekte olduğu.
Bir senede temettu'ı
guruş
150
- Hâne: 32 Numro : 1
Eskici-oğlu Osman
Musin ve ihtiyâr idüğü
- Merküm musin ve fakîrî'l-hâl idüğünden sene-i sâbıkada vergü tarh olunmadığı
- Numro : 2
Ve dâmâdı Ali bin Abdullah
Rencber tâifesiinden idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu
guruş
40
- Merkümün sâkin olduğu hânesinden mâ'adâ bir nesnesi olmayup fakat rencberliklik ile geçinmekte olduğu.
Bir senede temettu'ı
guruş
150
- Hâne: 33 Numro : 1
Etmekçi oğlu İbrahim
Etmekçi esnâfindan idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu
guruş
250
- Numro 4
Üveyi pederi Süleyman b. (boş)
Rencber tâifesiinden idüğü
- Merküm kazâ-i mezkûrî müdürî el-Hâc Ahmed Ağa'nın etmekçi dükkânında 250 guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte idüğü.
sağman kara sığır	erkek buzağı	Bir senede temettu'ı
re's	re's	guruş
1	1	060
hâsılât-ı senevîsi		500 etmekçilikden bir senede temettu'ı
guruş		110 üveyi pederinin rencberlikden bir senede temettu'ı
30		670
- Hâne: 34 Numro : 1
Etmekçi oğlu Mehmed bin İbrahim
Etmekçi esnâfindan idüğü
- Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede i'tâ etmiş olduğu
guruş
250
- Numro 5
Ve biraderi Ali
Etmekçi halifesi idüğü
- Merküm Ali Bey'in 246 senesi bâ-berât-ı âli beher mâh yirmişer guruş ihsân-ı şâhâne ile tekâû'd olduğu.
- Merküm kazâ-i mezkûr mahallesinden Demirciler Mahallesi'nden Abdullah oğlu Mustafa'nın etmekçi dükkânında 250 guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte olduğu

GEREDE TEMETTUAT DEFTERLERİ

sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30 /sene 60	erkek buzağı re's 1	arı kovanı aded 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 5		
	Bir senede temettu' guruş 035 385 merkûmun etmekçi halifelîğinden bir senede temettu' 240 karındaşı merkûmun tekâ'üdlük ma'âşından beher mah yirmişer guruşdan bir senede 100 etmekçi halifelîğinden bir senede temettu' 760			
Hâne: 35	Numro 1 Deli Ömer oğlu Ömer bin Ömer Ashâb-ı zırâ'atdan idüğü Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğı guruş 220 A'şârı hınta keyl / fi 6 3 guruş 18 cem'an yekûn guruş 33 kara sığır öküzü re's 2	şa'ir keyl / fi 5 3 guruş 15 bârgir re's 1	mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 20 10 mezrû', sene 60 10 10 mezrû', sene 61 .. hâsılât-ı senevîsi guruş 330 sene 60 356.5 sene 61 686.5 Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 330 500 zuhûrâtdan bir senede temettu' 830	
Hâne: 36	Numro 1 Topal Memiş-oğlu Memiş bin Memiş Debbâğ esnâfindan idüğü Ve yevm-i pazar dükkânda ahz ve itâ eyledüğü Vergü-yi muhassasadan sene-i sâbıkada bir senede itâ etmiş olduğı guruş 350 A'şârı hınta keyl / fi 6 3 guruş 18		mezrû' ve gayr-ı mezrû' tarla dönüm 15 03 mezrû', sene 60 12 03 mezrû', sene 61 05 hâsılât-ı senevîsi guruş 0180 sene 60 0850.5 sene 61 1030.5	
	Merkûm kazâ-i mezkûr mahallâtından Orta Mahallesi'nden Çil Mehmed-oğlu'nun dükkânında 30 guruş bedel-i icâr-ı senevî ile iskân etmekte olduğı.			
sağman kara sığır re's 1 hâsılât-ı senevîsi guruş 30	düğe re's 1 altmışiki senesi hâsılât alınacağı	erkek buzağı re's 1	kara sığır öküzü re's 1	bârgir re's 1
		Mecmû'ından bir senede temettu' guruş 0210 0690 debbâğlıktan bir senede temettu' 0200 ve pazar günleri dükkânda ahz ve itâdan bir senede temettu' 1100		
Hâne: 37	Numro 1 Mengenli oğlu Mehmed Manav tâifesiinden idüğü			